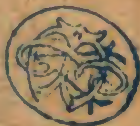
ALCINOI PHILO SOPHI PLATONICI DE DOCTRINA PLATO NIS LIBER.

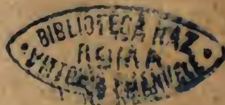
SPEVSIPPI PLATO NIS DISCIPVLI LIBER DE PLATONIS DE-FINITIONIBVS.

XENOCRATIS PHILOSOPHI PLATONICI LIBER DE MORTE.

Totius diuinæ Platonis philoſophiæ breuißimum iuxta ac pulcherrimum compendium.

BASILEAE
1532.

H. A.

MARSILII FICINI FLORENTINI ad Ioan. Caualcatẽ Florentinũ ciuem & amicum unicũ, in ALCINOI & SPEVSIPPI opuscula præfatio.

ERAM Platonici philoſophi amicitiã, optime mi Ioãnes, ſtabilẽ uitæ duorũ unionẽ definierũt. Vitã uero nos unam in illis eſſe dũtaxat hominibus arbitramur, qui opere uno ad unum finem tanquam eodem calle ad eundem itineris terminum gradiuntur. Stabilem quoq; eorum ita demum fore ſocietatem exiſtimamus, cum non unum ſolum, uerumetiam ſtabile firmumq́; id fuerit, quod ſibi communi quodam inter ſe officio ſectandum propoſuerunt. Verum cum omne hominum ſtudiũ atq; commercium ad id quod bonum putatur ſemper contendere ſoleat, bona uero tria eſſe mortalibus uideantur, bona inquam animi, corporis, & externa: aut uirtus animi ab illis, aut uoluptas corporis, aut diuitiarum copia quæritur. Horum profectò primum illud certum eſt & perpetuum, duo reliqua caduca ſunt atque mortalia. Quamobrem inter illos ſolum ſtabilis uitæ unio, quæ uera eſt amicitia, eſſe poteſt, qui neque ad diuitias cumulandas, neque ad explendas libidines corporis, quæ omnia fluxa & caduca ſunt: ſed ad unam ſtabilemq́; uirtutem animi capeſſendam atque colen-

dam, communi quodam inter ſe ſtudio, & toto mentis ardore proficiſcuntur. Animi uirtutem philoſopho rum ille omniũ magiſter & dux Plato noſter, ſapien tiam uoluit nũcupari. Sapientiã uero eſſe rerum diui narum cognitionẽ exiſtimauit. Res autẽ diuinas idem in libris de Rep. non aliter menti noſtræ innoteſcere poſſe, quàm deo nos illuſtrante demonſtrat: quemad- modum & corporum formas oculis, non aliter quàm ſole oculos illuminãte, uideri. Idem igitur deus eſt quẽ uidere deſideramus, qui aciem mentis ut intueri poſſi mus illuminat, qui lucidæ menti ſe denique monſtrat, monſtrando delectat. Idem uia nobis eſt deus, & ueri tas, & uita. Via quidem, quoniam ſuis nos radijs ad ſe conuertit, & ducit & rapit. Veritas autem, quia uerum ſe nobis ad ipſum conuerſis oſtendit. Vita deni que, quoniam animũ noſtrum ipſius contemplatorem beata illa uiſione paſcit perpetuò & oblectat. Hunc ergo ſapientiæ omnis perennem fontem ſitiant opor- tet omnes, quicunq; ſapientiæ guſtare liquores ſuauiſſi mos cupiunt. Sapientiam uero ſectentur neceſſe eſt o- mnes, qui uirtutem animi adipiſci deſiderant: quo effi citur, ut quicunque animum ſuum colere inſtituunt, deum colere compellantur. Amicos autem inuicem eos in ſuperioribus definiuimus, qui ſimili & pari ſtu dio ad uirtutem contenderent, mutuóque fauore ſuos animos colerent. Cultus animi ſola uirtute cõſtat: uir tus ſapientia eſt: ſapientia cognitio diuinorũ. Cogni-
tionem

tionem huiusmodi lux nobis diuina largitur. Cultus itaq; animi, dei ipsius est cultus. Amicitia igitur cũ duorum consensu ad animum uirtute colendum nitatur, nihil utiq; aliud esse uidetur, quàm duorum animorum summa in deo colendo concordia. Amantur autem à deo, quicunq; deũ pia mente colunt. Ideo non duo quidem soli, sed tres necessariò amici sunt semper: Duo uidelicet homines, unusq́; deus. Deus inquam Iupiter hospitalis, Iupiter amicabilis, Iupiter humanæ uitæ seruator, quem coluit Plato semper, semper Socrates honorauit. Hic uitæ dux hominũ, hic nos in unum conciliat, hic indissolubilis est amicitiæ nodus custosq́; perpetuus. Hoc deo quondam conciliatore prisci illi theologi, quorum memoriam ueneramur, sanctam inter se amicitiæ copulam iniuisse traduntur. Apud Persas Zoroaster in ipsis religiosæ philosophiæ mysterijs aßiduũ sibi comitem Arimaspem aspirãte numine dicitur asciuisse. Mercurius Trismegistus apud Aegyptios similiter Aesculapium: Musæum in Thracia Orpheus: illic etiã Aglaophemus Pythagorã: Atheniensis Plato Dionem primo Syracusanum: Dione deinde defuncto Xenocratẽ. Vsq; adeo sapiẽtes uiri ad cœleste iter tutò & placide peragendum, & ducem deum, & comitem hominem necessariũ fore arbitrabantur. Horũ ego uestigia superne per cœli plagas impressa, & si minime sequi posse cõfido, hoc tamen unum mihi iam abunde uideor cõsecutus, ut ad sacræ philosophiæ stu

dia, exercendā uirtutē, ueritatē inuestigandā, optimi uiri cōmoda & iucūda societate non careā. Reor enim Ioannis Caualcatis & Marsilij Ficini familiaritatē in earum numero quas pauloante commemorauimus ponendam, ac duce deo, qui nobis feliciter hāc copulam instituit & cōflauit, utriq; nostrum ad res agendas, ad uitæ tranquillitatem, ad diuinorū indagationem plurimum conducturam. Huius singularis beneuolentiæ monumenta posteritati mandare, aliâs quidem maiora constitui, & nunc opuscula quædam à me nuper è græca lingua in latinā traducta, quæ ad nostrā illam Platonicam sectam, cuius sacris initiatus es, collatura maxime uideantur. Accipe igitur amice unice, librum Alcinoi Platonici de huius sectæ conclusionibus: Præterea librum de Platonis definitionibus, ab eius nepote Speusippo compositum. His legendis ad arcana diuinæ philosophiæ mysteria eruditus, inania umbratilis huius uitæ somnia, quibus anxium uulgus inhiat, aspernaberis, mētemq; ad cœlestia eriges, quorū contemplatione in præsenti uita tranquillitatē, in futura beatitudinem nancisceris.

ALCINOI PHILOSOPHI PLATONICI DE DOCTRINA PLATONIS LIBER, MARSILIO FICINO INTERP.

QVID PHILOSOPHIA, QVALE ingenium philosophicum. Cap. I

Ræcipuarum Platonis institutionum doctrina hæc traditur. Philosophia est appetitio sapientiæ: uel solutio animæ à corpore, & cōuersio quædam ad ea quæ uera sunt atq; diuina. Sapientia est diuinarum humanarumq; rerum scientia. Philosophus autē est, qui à philosophia cognomen accipit, quemadmodum à Musica musicus. Et qui philosophus futurus est, ab ipsa natura sic institutus esse debet, ut primo quidem ad omnia disciplinarū genera facilis ac promptus existat. Deinde ut nō ijs, quæ in fluxu uersant̄, sed illis quę semper eodē modo cōsistunt, mentem adhibeat. Tertio loco, ut natura sit uerax, ab omni mēdacio

penitus alienus. Præterea temperatum hunc quodammodo nasci oportet, easq; animæ partes quæ affectibus efferri solent, domitas à natura suscipere. Quisqs enim ueritatis auidus ad diuinorum contemplationẽ mentem cõuertit, uoluptates corporis paruipendit. Oportet præterea liberali animo philosophum esse: Etenim rerum uilium æstimatio, homini ueritatem rerũ contemplaturo aduersa est. Huius insuper uolũtas iustitiam diliget, quippe cum ueritatis, temperantiæ, liberalitatis studiosus existat. Adde quod ingenij acumine atq; memoria illi opus est. Hæc nanq; philosophũ uirum perficiũt. Atqui eæ quidem naturæ dotes, quũ disciplina atq; educatio decẽs adhibita est, perfectũ uirtute uirum efficiunt. Verum si neglectæ sint, maximorũ scelerum causæ sunt. Atq; has Plato cõmuniori quodam nomine temperãtiæ, fortitudinis & iustitiæ, significare solet.

Philosophus contemplationem actioni præponit. Cap. II

CVm uero duæ sint uitæ, cõtemplatiua uidelicet & actiua; & contem

platiuæ

platiuę officiũ in ueritatis cognitione con sistat, actiuæ autẽ in actione eorũ quæ ratio dictat: honorãda quidẽ est uita cõtemplatiua: pedissequa uero necessariarũq; rerũ ministra uita illa, quæ in agendo uersatur. Quod autem ita sit, ex ijs declarabitur. Cõtemplatio est operatio mentis diuina intelligẽtis: actio uero operatio animæ rationalis per corpus expleta. Animus nanq; diuinum intelligentiamq; diuinam contemplans, quam optime affici dicitur. Atque hæc eius affectio sapientia nuncupata est: quam quidem nihil aliud quàm dei similitudinẽ appellari oportet. Quamobrem huiusmodi operatio præcipua ac ueneranda est, & maxime omniũ expetenda, necnõ hominis quãmaxime propria, cui nulla obsistũt impedimenta, quo minus in nostra potestate cõsistat: atque etiã ꝓpositi finis nobis est causa. Actiua autẽ uita eiusq; actio cum corporis ministerio plurimum utantur, impediũtur sæpenumero, & quæ contemplatiua uita speculatur, ad officia morum transferre desiderãt. Etenim studiosus disciplinæ uir, tunc demum ad ciuilium administra

tionem ſe confert, cum illa male à cæteris hominibus tractari ſenſerit, adminicula quædam quaſi externa exiſtimans militiam, legationes, executionesq́ iudiciorum. Prȩcipua uero et maxima omnium agendorũ officia, leges cõdere, Reipub. præſcribere ordinem, diſciplinã educandorum iuuenũ inſtituere. Quapropter oportet philoſophũ nunq́ ueritatis indagationem omittere, ſed eam nutrire ſemper & augere, humanas aũt actiones tanquã inferiora quædã nõnunq́ attingere.

Philoſophus uerſatur in tribus, ſcilicet in contemplatione rerũ, & in actione morali, & artificio diſſerẽdi. Cap. III

STudiũ profectò philoſophi in tribus potiſſimũ Plato uerſari uoluit: In rerũ ſpeculatione, in actione uirtutum, in ſermonis cõſideratione. Vocaturq́ rerum cognitio, contemplatiua: morũ ſtudium, actiuum: ſermonis cura, dialectica. Dialectica uero in multas ſpecies diſtribuit: in diuiſionem, definitionem, inductionem, ratiocinationem. Hæc autem in demonſtrationem, quæ eſt ratiocinatio neceſſaria: &

ria; & in ostensionem, quæ ratiocinatio probabilis appellatur; & in rhetoricũ enthymema, id est sententiam cautam, quæ ratiocinatio imperfecta uocatur: ac denique in sophismata, quibus legitimus philosophus operam dabit, non quod ea ut pręcipua probet, uerum quod interdum necessaria fore censeat. Eius pręterea philosophię, quæ in agendo uersatur, prima pars mores ipsius hominis curat: altera domũ gubernat: postrema tueť rempublicam. Et prima quidem moralis, secunda domestica, tertia ciuilis diciť. Atq; eius philosophię quæ contemplationi studet, pars una immobilia et diuina primas'que rerum causas inuestigat, quam theologiam uocamus: altera motus syderum suspicit, circuitusq; & restitutiões cœlestiũ, ac seriem mundi, quæ naturalis cognitio nũcupatur. Sequitur mathematica, quæ geometriã & arithmeticã continet. Cum uero philosophia in tres potissimum species distributa sit, contemplatiuam, actiuam & dialecticam, de ipsa in primis dialectica tractandum est, quid Plato de illa sentiat. & primo quidem de iudiciario.

De *iudiciario, & uiribus animæ pertinentibus ad iudicium.* Cap. IIII

QVoniam est quiddã quod iudicat, quiddam quod iudicatur, necesse est aliquid etiã ex utrisq; fieri, quod quidem iudiciũ uocare possumus proprie. Itaq; ipsum iudicium iudiciarium nominatur: communius autem ipsum quoq; quod iudicat. Iudicans præterea duplex esse uidetur: Vnum à quo, alterũ per quod iudicatur. Illud intellectus noster, hoc organum naturale: idq; primo uera, secundo loco falsa dijudicat. Neque hoc aliud quicquã est quàm ratio naturalis. Quod si liquidius etiã explicare uelimus, iudex appellandus erit philosophus, à quo res ipsę dijudicantur. Iudex item ratio, per quã uerum etiam iudicatur: quod quidem organum appellauimus. Duplex autem ratio est: Vna penitus incõprehensibilis ac uera: altera secũdum rerum cognitionẽ infallibilis. Prima deo cõuenit, homini nequaquam. Secunda homini cõgruit. Sed hæc quoq; duplex est: Vna ad intelligibilia, altera ad sensibilia spectat. Prima quidem scientia est, secunda uero opinio: Et

illa

illa ſtabilitatẽ habet, quippe cum circa ſta bilia uerſetũ: hæc ueriſimilitudinẽ & imaginationẽ, utpote quæ ad mutabilia tendat. Sciẽtię uero circa intelligibilia, & opi niōis circa ſenſibilia, intellectio ac ſenſus principia ſunt. Senſus profectò eſt paſſio animæ per corpus primo nũcians poten tiam patientem. Poſtquã uero in anima per organa ſenſuũ ſpecies rerum ſecundum ſenſum impreſſa eſt, adeò ut firma indelebilisq; permaneat, huius itaq; con ſeruatio memoria nuncupatur. Opinio autem eſt memorię ſenſusq; complexio. Quando enĩ ſenſibile quoddã primo no bis occurrit, ab eoq; ſenſus in nobis effici tur, & à ſenſu memoria, ac deinde rurſus idem nobis obijcitur, memoriam præcedentẽ cum ſequẽte ſenſu cõponimus, & in ijs iam dicimus Socrates, equus, ignis, cæteraq; huiuſmodi. Atque hæc opinio nuncupatur, cõponentibus nobis præce dentem memoriam cum recente ſenſu. Et quoties hæc quæ colligantur inuicem cõſonant, opinio uera exiſtit: ſi diſſonãt, opinio falſa. Nã ſi quis dum Socratis ſpeciem in memoria ſeruat, Platonẽ ipſum

offendat, putetq; se ob quandam simili=tudinem Socrati rursus occurrere, post=modum Platonis sensum uelut à Socrate hauriēs, memoriæ Socratis ipsum accom modet, opinio falsa resultat. Id aūt in quo sensus atque memoria fiunt, ceræ effigiei Plato cōparat. At uero quum opinione cōcepta per sensum atq; memoriam ani=ma cogitatione refingens, ita in hæc respi cit, uelut in illa à quibus ista manarūt, pi=cturam quandā ac etiam phantasiam Pla to nominat. Cogitationē uero uocat dis=cursum et ratiocinium animi ipsius ad se=ipsum. Sermonem autem effluxum à co gitatione per os unà cū literata uoce. In=tellectio uero est operatio intellectus pri ma intelligibilia speculantis. Atque hæc quoque duplex esse uidetur: Vna ante=quā anima descendat incorpus, nam tūc ipsa intelligibilia contuetur: Altera post=quam in corpus hoc mersa est. Ex ijs ita=que prima ipsa intellectio proprie dicta est: secūda uero pro intellectione iam na turalis intelligentia nuncupatur, intelle=ctio quædā in anima subiecta consistens. Quoties ergo intellectionē scientiæ prin

cipium

cipiũ dicimus, nõ eam quam modo pro=
posuimus intelligi uolumus, sed eam po
tius quę animo à corpore soluto cõuenit;
quę quidem ut diximus tunc intellectio,
nunc naturalis intelligentia nũcupatur.
Atq; hanc ipsam Plato intelligentiã, cum
scientiam simplicẽ, tum animę alam, tum
etiam reminiscentiã nominat. Ex ijs de=
niq; simplicibus scientijs naturali scientię
ratio natura inhærens animo cõflata est.
Cum itaque sit, & sciens, & opinans ra=
tio, intellectióque, & sensus: necesse est
& ijs subiecta quędam existere, uelut in=
telligibilia atque sensibilia. Et quoniam
intelligibilium quædam prima sunt, ut
ideæ: quædam secũda, ut inhærentes ma
teriæ species, quæ ab illa separari neque=
unt: intellectio quoque duplex erit, pri=
morum una: altera secundorum. Rur=
susq; in ipsis etiam sensibilibus quædam
prima sunt, ceu qualitates, ut color, albe=
do: Alia secũdum accidens, ut album, co
loratum: post hæc quod ex his concretũ,
ut ignis. Eodem quoque modo sensus
primus primorum est, secũdorum uero

ſecundus. Prima intelligibilia intellectio iudicat nō ſine ſciētifica ratione per comprehenſionem quãdam atq; diſcurſum. Secũda uero ſcientifica ratio, non ſine ratione opinatiua. Concretum autem opinatiua ratio, non ſine ſenſu. Cumq; intelligibilis mundus primum intelligibile ſit, ſenſibilis uero cõcretum quoddam: illud intellectio cum ratione, id eſt non ſine ratione iudicat, hunc opinatiua ratio nõ ſine ſenſu. Et cũ contemplatio ſit, necnon & actio recta ratio, haud eodẽ modo diſcernit quæ contemplationi, & quæ actioni ſubijciuntur. Cæterum in contemplatione quid uerum, quid falſum conſiderat: in actione quid propriũ, quid alienũ, quid agendũ, quid nõ. Ex eo enim quod naturalem pulchri & boni habemus intelligentiã, ratione utentes referentesq; ad naturales intelligentias ueluti ad præfinitas normas, bona ne an mala ſint, ſingula dijudicamus.

Elementum, & officia Dialecticæ. Cap. V

DIalecticæ facultatis elementum primum Plato eſſe uult, in primis rei

cuiusque essentiam cõsiderare: postea quæ contingunt aduertere. Quid autem unũ quodque sit cõsiderat, uel ex superioribus diuidendo atque definiendo, uel ordine cõuerso composita resoluendo. At contingentia, & essentijs adiacentia, uel ex ijs quæ continentur per inductionem, uel ex ijs quæ continent per ratiocinationẽ: ut meritò dialecticę membra sint, diuisio, definitio, resolutio, inductio, ratiocinacio. Diuisionũ præterea quædã est generis in species distributio, quædam totius in partes: utpote cum animã in partem rationalem, & ratione carentem diuidimus, atque hanc in appetendi & irascendi uim distribuimus. Est insuper uocis in significata diuisio, quoties nomẽ idem res plures significat. Accedit quoque accidentium in subiecta diuisio, ueluti cum dicimus, Bonorum quædam circa animam, alia circa corpus, nõnulla circa res externas. Nec deest in accidẽtia subiectorum partitio: ceu cum dicimus, hominũ quosdam bonos, nonnullos malos, medios alios. Diuisione igitur generis in species primo utendũ est, quoties quid unum-

quodq; sit dignoſcere uolumus. Id autē abſq; definitione fieri nequit: definitioq; ex diuiſione hoc pacto cōficitur. Rei defi niendæ genus capere in primis oportet, ueluti genus hominis, animal: Id dein= ceps ſecundū proximas differentias par= tiri, uſque ad ſpecies deſcendendo, ut in ipſum rationale et irrationale, mortale & immortale. Quapropter ſi proximę diffe rentiæ generi adijciantur, hominis defini tio conſtituet͂. Reſolutiōis tres ſunt ſpe cies: Vna eſt à ſenſibilibus aſcēſus ad in= telligibilia prima: Altera, acceſſus per de= mōſtrata & ſubdemōſtrata ad indemon ſtrabiles, & ſine medio propoſitiones. Po ſtrema ex ſuppoſitione ad principia, quæ minime ſupponuntur. Et prima quidem huiuſmodi eſt, ac ſi à pulchritudine cor= porum ad animi pulchritudinē tranſcen damus: ab hac ad officiorum pulchritudi nem: ab ea deinde ad pulchritudinē quæ in legibus ineſt: demū ad ipſum pulchri= tudinis fontem: ut per hunc modū grada tim aſcendētes, ipſum per ſe pulchrū in= tueamur. Secūda reſolutionis ſpecies ita fit: Supponendū eſt id quod quęritur, &

quæ

quæ ſuprà ſunt cõſiderãda, eaq; demon=ſtrãda à poſterioribus ad ſuperiora pro=grediendo, donec ad primũ & planè con ceſſum perueniamus: à quo rurſus inci=pientes, ad quæſitũ cõpoſitionis modo re grediamur. Ceu ſi quis quęrẽs an immor talis ſit animus, idipſum primo ſupponat inquirẽs, utrũ ſemper mobilis, atq; id in=de demonſtret: quęrens ulterius, utrũ q́d ſemper mouetur, per ſe moueat̃: idq́; rur ſus oſtẽdat cõſiderans, num quod per ſe ipſum mouetur, motus principiũ ſit, rur=ſusq́; demõſtret: inqrẽs deniq; utrũ prin cipiũ ingenitũ ſit, q́d quidẽ ut perſpicuũ à cũctis admittitur. Ingenitũ quippe incor ruptibile eſt, à quo ueluti à manifeſto de=monſtrationẽ eiuſcemodi colligat: Princi piũ ingenitũ & incorruptibile, principiũ mot9 q́d p ſe mobile: p ſe mobile animus: Incorruptibilis ergo & ingenitus anim9. Reſolutio ex ſuppoſitiõe huiuſmodi eſt: Quiſqs aliqd inueſtigat, illud primo ſup=ponat: deinde qd ex ſuppoſito ſequat̃ ad uertat: Poſthac ſi oportuerit ſuppoſitiõis rationẽ reddere, aliã ſupponẽ aſſumẽs quęrat, utrũ q́d pri9 ſuppoſitũ fuerat, rur

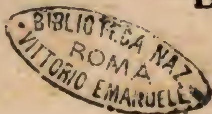
sus ad secundã suppositionem sequatur: Idemq; semper obseruet, donec ad principium quod non supponatur ascendat. Inductio aũt est omnis per rationes processus, qui uel à simili transit in simile, uel à singulis in communia. Atq; hæc argumentatio ad excitandas naturales intelligentias summopere confert.

Species propositionis & argumentationis.

Caput. VI

ORationis eius quam propositionẽ uocamus, species duę sunt, affirmatio & negatio. Affirmatio hæc est, Socrates uadit. Negatio hæc, Socrates non uadit. Ex affirmationibus autẽ & negationibus, quædam uniuersalis est, quædam particularis. Particularis affirmatiua hęc, quædam uoluptas bonum. Negatiua, quædam uoluptas non bonum. Vniuersalis affirmatiua, omne turpe malũ. Negatiua uniuersalis, nullum turpe bonũ. Ex propositionibus, quædam prædicatiuæ sunt, quædam suppositiuæ. Prædicatiuæ quæ simplices, ut omne iustum bonum. Suppositiuæ, quæ consequentiam uel repugnantiã inferunt. Vtitur aũt ratiocina=

tiocinationibus Plato tum redarguẽdo, tum etiam demonſtrando: Redarguens per quæſtionem quæ falſa ſunt, demonſtrans per doctrinam quæ uera. Ratiocinatio eſt oratio quædam, in qua quibuſdam poſitis, ex neceſſitate cõcluſio ſequitur. Ratiocinationũ quædã prædicatiuæ ſunt, nonnullæ ſuppoſitiuæ, reliquæ ex ijs utriſq; commiſtæ. Prædicatiuæ, quarum tam aſſumptiones, quàm concluſiones ſimplices propoſitiones ſunt. Suppoſitiuæ, quæ ex ſuppoſitiuis propoſitionibus fiunt. Mixtæ, quæ ex utriſq;. Vtitur autẽ Plato demonſtratiuis argumentationib. in dialogis, qui ad expoſitionẽ pertinent: probabilibus uero & apparẽtibus aduerſus ſophiſtas atq; iuuenes: cõtentioſis aduerſus illos, qui proprie litigioſi uocant̃, ut ad Euthydemũ & Hippiam. Cum uero prædicatiuæ figuræ tres ſint, Prima eſt in qua communis terminus ad hoc prædicatum, ad illud ſubiectum eſt: Secũda, in qua cõmunis terminus de utriſq; prędicat̃. Tertia, in qua cõmunis terminus utriſq; ſubijcitur. Terminos dico partes propoſitionum, ut homo eſt animal: ho-

minem & animal terminos appellamus. Et ſecundũ primã figuram ut plurimum Plato diſputat, necnon ſecundũ figuram ſecũdam ac tertiam. Atqui ad modũ primæ ſic in Alcibiade argumẽtat̃: Iuſta pulchra ſunt, pulchra bona, iuſta ergo ſunt bona. Ad modum ſecundæ ſic in Parmenide: Quod partes nullas habet, nec rectum eſt nec rotũdum: at quicquid figuræ eſt particeps, aut rectum aut rotundũ eſt: quod ergo partes non habet, figuræ nullius eſt particeps. Ad modum tertiæ ſic eodem in libro: Quod figura participat, quale eſt: quod figura participat, finitum eſt: quod ergo eſt quale, finitũ eſt. Argumẽtationes præterea quæ per ſuppoſitiones contextæ ſunt, crebras apud Platonem reperire licet, præcipue uero in Parmenide rationes eiuſmodi: Si non habet partes ipſum unum, nec principiũ nec finẽ nec mediũ habet: Quod ſi principium, mediũ, finemq́ non habet, nec habebit terminũ: ſi nõ habet terminũ figura nulla participat: Ergo ſi nõ habet partes ipſum unũ, nullius figuræ particeps eſt. Secundũ uero figuram ſecundam argu-

mentatio

mentationis suppositiuæ, quam plurimi tertiam nominant, in qua communis terminus extrema utraq; sequitur, in hunc modum ratiocinatur: Si non habet partes ipsum unum, neque rectum est, neque rotundum: Si figura participat, aut rectum aut rotundum est: idcirco si partes non habet, nec figuræ quidem particeps erit. Quinetiam secundum tertiam figuram, quam nonnulli secundam esse uolũt, in qua communis terminus utraque antecedit, in Phædone sic quodammodo argumentatur: Si scientiam ipsius æqualis adepti nunquam obliuioni tradidimus, profectò scimus: Sin autem obliti sumus, reminiscimur. Mixtis item argumentationibus, quæ per consequentiam procedũt, sic utitur: Si unum totum est & finitũ, hoc principiũ, media, finem habẽs, figura quoq; participat. Verũ antecedens, uerũ igitur consequens. Eorũ autem quæ per consequentiam fiunt, sic quodammodo differentiæ cõsiderantur. Quãdo quis igitur diligẽter animi uires, uariasq; naturas hominũ necnõ diuersas argumẽtationũ species animaduerterit,

deinde tẽporis occaſione cõſiderata, cer-tis affectibus hominum proprias, quibus moueri poſſint ratiocinationes accõmodarit, perfectus erit orator, eiusq́; rhetorica, ſcientia bene dicendi meritò nũcupabitur. Sophiſmatum quoq; captionumq́; laqueos modò perſpicacius inſpiciamus, in Euthydemo à Platone ſubinſinuatos percipiemus. Illic enim & quæ ſecũdum uoces, & quæ ſecundum res ipſas ſophiſmata fiunt, & eorũ pręterea ſolutiões reperiunt̃. Atq; etiã decem pręedicamenta, tum in ipſo Parmenide, tum in alijs dialogis tradidit. Locos autem ab etymologia omnes in Cratylo cõplexus eſt. Et proculdubio uir prę cæteris admirãdus in diuidendo, definiendoq́;, quæ duo dialecticæ uim maxime teſtant̃, Plato noſter extitit. Quæ uero in Cratylo tradita ſunt, hoc intendũt. Diſcutit utrum natura, an poſitione nomina uim ſuam habeãt: placetq́; illi poſitione quadam conſtare nominũ rectitudinẽ, neq; tamen id temere, & ut ſors obtulit, uerum poſitionẽ ipſam rerum naturã ſecutam fuiſſe cenſet: neq; aliud eſſe nominũ rectitudinẽ, quàm impoſitionem

positionem rei ipsius naturæ consonam. Neq; enim quamlibet impositionem nominis ad rectitudinem sufficientem esse, neque rursus naturam, ac primam uocis emissionem, sed quod ex utrisq; compositum, ut omis nominis rectitudo sit secundum impositionem rerum naturę cõuenientẽ. Nõ enim si quodlibet nomen temere cuilibet adhibeatur, rectum significat: ueluti si equus homini nomen imposuerimus: Etenim loqui, una quædã operationum est: Quamobrem non quomodocũq; quis loquatur: recte loquitur: uerum si ita loquatur, ut rerum ipsarum natura requirit. Quoniam uero ipsius locutionis pars quædã nominatio est, ut orationis pars nomen, recte uel nõ recte nominare, haud sane per quamlibet positionem fieret, sed per naturalẽ nominis ad rem ipsam cognationem. Isq; rectus erit nominum cõditor, qui per nomen rei naturam significabit. Nam rei organũ, nomen est, non quodcunq; sors obtulit, sed quod naturæ congruum: Ac per istud uicissim nobis res indicamus, naturãq; discernimus. Quo fit, ut nomen sit instru-

mentũ quoddã, indicans atq; distribuens uniuscuiusq; substãtiam, quemadmodũ telam textoris pecten. Ad dialecticũ igitur hoc etiam pertinebit, nominibus recte uti, ut pectine textor utit̃, propriũ illius opus agnoscẽs, cũ illum faber effecerit: haud secus dialecticus nomine, quod nominũ conditor effinxit, ut decet, utet̃. Enimuero temonem cõstituere fabri, uti aũt recte gubernatoris officiũ. Eodẽ pacto ipse quoq; nominũ institutor, recte nomina statuet, si tanq; præsente dialectico instituerit, quippe cũ dialecticus naturas eorũ, quę sub nominibus latẽt, intelligat. Atq; hæc de dialectica dicta sufficiant.

Distinctio scientiæ speculatiuæ. Cap. VII

DEinceps de speculatiua philosophia dicendũ. Huius membra dicimus theologiã, physicen, mathematicã. Theologi finis, supernarum causarũ cognitio. Physici, quæ sit mundi natura perdiscere: quale animal homo, quam sit prouinciam in mũdo sortitus, utrum deus prouideat omnibus, & num cæteri huic subiecti ministri, atq; etiam quomodo ad deos sese homines habeãt. Mathematici finis, planam

planam, & in tres porrectā dimensiones naturam cognoscere, motumq; ac cœlestiū progressus suspicere: atq; ita in summa quadā mathematici speculatio proponatur. Hæc utiq; ad cogitationis acumen à Platone suscepta est, attingens animū, & ad rerum diuinarum intuitum, aciem mentis exacuens. Pars autem mathematicæ facultatis, quæ ad numeros spectat, nō mediocrē ad diuina percipenda uim præstat: uerum ab errore atque ignorantia quæ circa sensibilia ista uersatur, nos liberat, opem ferens ad essentiæ cognitionem: promptumq; ad certamē, propter cōsequentium rerū ordinisq; peritiā hominem reddit. Geometria quoq; plurimum ad ipsum bonum intelligendū conferre uidetur, cum quis non mechanicæ dimensionis gratia ipsam sectatur, sed ita utit̄, ut eius adminiculis ad superna conscendat, nec in rebus quæ oriūtur & occidunt, dimetiendis insistat. Quinetiam stereometria, id est solidorū dimensio quā maxime utilis est. Nam post secundā augmentationē sequit̄ eius cōsideratio, tertiū suscipiens augmentū. Vtilis preterea

ceu quarta quædam disciplina Astrono mia est, per quã cœli syderumq́ motus, autoremq́ diei ac noctis, & mensium & annorũ inspicimus, ex quibus quasi proxima quadam regione horum omnium autorem inuestigamus, & ab ijs disciplinis ueluti à quibusdam subsellijs, & elementis, & gradibus ad altiora progredimur. Musicã quoq; discere nos oportet, ad eam adhibentes auditũ. Nam quemadmodum ad astronomiam oculi conditi sunt, sic aures ad harmoniam: Vtq́ astronomiæ incũbentes, ab ijs quæ oculis percipiuntur, ad inuisibilem essentiam ducimur: sic & auribus harmoniam uocum haurientes, ab ijs quæ audiũtur, ad intelligibilia gradatim accedimus. Quãobrem nisi finis istius gratia mathematica prosequamur, horũ profectò curiositas manca & amens, nulliusq́ æstimanda censetur. Decet enim cõfestim ex ijs quæ oculis & auribus percipiuntur, ad illa quæ sola cernit ratio pertrãsire. Nam mathematicorũ consideratio, præludiũ quoddam est ad diuinorum cõtemplationem. Arithmetica quippe & geometria, et qui eas colunt,

colunt, essentiã ipsam uidere desiderant: Veruntamen circa illam quodãmodo somniãt, nec eam reuera cernere possunt, ignorãtq; principia, & quæ ex principijs constituuntur. Verum nihilominus ad ea quæ diximus cõferunt: ideoq; nec scientias disciplinas huiusmodi Plato appellandas esse censuit. Cæterũ dialectica facultas à geometricis suppositionibus ad prima principia, quæ minime supponuntur, assurgit. Quapropter dialecticã iure scientiam appellauit. Disciplinã uero mathematicorum non opinionem, quia clariora sint q̃ sensibilia: neque rursus scientiam, quia obscuriora sint quàm intelligibilia prima: sed opinionẽ corporũ, scientiam diuinorũ, cogitationem mathematicorum. Fidem præterea & coniecturam imaginationemq; imaginibus idolisq; attribuit. Quoniam uero dialectica efficacior est quàm mathematica, ex eo quod circa diuina æternaq; uersatũ: idcirco mathematicis uniuersis præponitũ, uelut arx quædam & custodia reliquorum.

De materia prima. Cap. VIII

POst hæc de principijs, & ijs quæ ad

theologiā spectāt breuiter disseramus, à prioribusq; ordiamur, descendentes inde ad ipsius mundi generationē ac demū usq; ad hominū genituram. In primis igitur de materia tractandū est. Hanc sane effigiem omniū receptaculum, nutricē, matrē, locū, subiectūq; nominat, eamq; asserit sine sensu tangi, & adulterina ratiocinatione cōprehendi. Materiæ propriū esse uult omnes, generationes suscipere, ac nutricis instar eas fouere, omnes item formas capere, cū ipsa suapte natura om̄is formę, qualitatis & speciei sit expers. Consparsam præterea illam & figuratam formis uelut effigiem asserit, nullius per se figuræ qualitatis'ue participē. Neq; uero subiectum esset ad uarias formarum impressiones commode præparatum, nisi qualitate omni quā suscepturum est, penitus careat. Videmus enim eos qui unguenta ex oleo odore suauia, cōficere student, oleū nullo prorsus odore infectū quærere: eosq; qui formas impressuri sunt uel ceræ, uel luto, primum materiā ipsam polire penitus atq; lenire, donec figuræ pristinæ deleantur. Conuenit

nit nanque uniuersali materiæ, si modò formas omnes susceptura sit, nullam illarũ habere naturã, sed absque qualitate omni atque specie subijci speciebus. Et cum huiusmodi sit, neque corpus erit, neque etiã incorporea, sed potentia corpus, quemadmodum æs potentia statua, quoniam speciem suscipiens, statua fiet.

De ideis, & de causa efficiente. Cap. IX

CVm uero materia principij cuiusdam rationem habeat, alia quoque principia Plato præter materiam introducit, principiũ uidelicet exemplare, ad quod ideę ipsæ reducunt̃, & principiũ paternũ quod ad deum rerũ omniũ causam pertinet. Est autem idea ad deum quidẽ intellectio dei, ad mundũ uero sensibilẽ exemplar, ad seipsam essentia. Quicquid enim intelligentia fit, ad aliquid referre necesse est, quod quidem operis exemplar erit: Quemadmodũ si aliquid ab aliquo fiat, ut à me meijpsius imago. Et si exemplar haud omnino sit ab agente seorsum, ut quisque artifex in seipso artificiorũ exempla concipiens, horum deinde formas in

materiam explicat. Definiũt autẽ ideam exemplar æternũ eorum, quæ secũdum naturam fiunt. Nam pluribus ex ijs qui Platonem secuti sunt, minime placuit artificiorũ ideam existere, ut clypei atq; lyræ: neq; rursus eorum quæ præter naturam, ut febris ac bilis intemperatę: neque particularium, ceu Socratis & Platonis: neq; etiam alicuius eorum quæ imperfecta sunt, ueluti sordium atq; festucæ: neque relationũ, ut maioris & excedentis: Esse nanq; ideas intellectiones dei æternas ac seipsis perfectas. Quod uero sint ideę, sic probãt: Siue intellectus deus ipse sit, siue intellectuale quiddam, notiones illi adsunt æternæ atq; immobiles. Quod si hoc ita se habet, ideæ sunt. Etenim si mensura per seipsam materia caret, ab aliquo superiori, & à materia penitus absoluto mensuras suscipiat necesse est. Verũ quidem est antecedens, uerũ igitur consequens. Et si hoc, ideæ sunt mẽsuræ quædam sine materię mixtione existẽtes: accedit quod si mũdus non temerario quodam casu talis est, nõ solum ex aliquo, uerumetiam ab aliquo factus est, Neq; id solum

lum, ſed ad aliquid etiã fabricatus. Id ue-
ro ad quod effectus eſt, quidnam aliud
præter ideã exiſtit? Quo ſequitur, ut ideę
ipſę ſint. Item ſi intellectus à uera opinio-
ne differt, intelligibile quoq; ab opinabi-
li diſcrepat. Hoc ſi uerum eſt, extabũt in-
telligibilia ab opinabilibus differentia, ut
int prima quoque intelligibilia, quemad
modum & ſenſibilia prima: ex quo ideas
eſſe concluditur.

*Quomodo deſcribatur deus, & quibus ratio-
nibus inueſtigetur.* Cap. X

DEinceps de tertio principio dicen-
dum eſt, quod penè ineffabile Pla-
to autumat. Ipſum tamẽ hoc modo cone
mur oſtendere. Si intelligibilia ſunt, eaq;
nec ſenſibilia, neq; cum illis cohærentia,
ſed intelligibilibus primis extãt prima in-
telligibilia ſimplicia, quemadmodum ſen
ſibilia prima. Antecedẽs uerum: uerum
ergo quod ſequiĩ. Homines ſanè, utpo-
te perturbatiõe ſenſuũ occupati, quoties
intelligibile quiddã cõtemplari ſtatuunt,
in phantaſiam mox alicuius ſenſibilis re-
cidunt, adeò ut ſæpenumero ei quod in-
telligendũ eſt, uel magnitudinẽ uel figu-

ram applicent, uel colorē: quo fit ut illud syncere intelligere nequeāt. Dij aūt sine corporaliū mixtione, pure nimiū atq; syn cere intelligūt. Quoniā uero intellectus aīa melior est: intellectu aūt eo qui in potentia, melior intellectus ille q actu semp oīaq; simul intelligit: hoc deniq; pulchrius quod eius est causa, q̄dq; oīibus sup extat: is utiq; deus ipse primus existit, isq; causa est, ut mūdi mens semp agat: in quā īmobilis ipse, semp haud secus q̄ in oculū obiectū Sol agit: Atq; ea ratione mouet, qua id q̊d appetit, immobile ipsum, appe tentē agitat. Hoc inquā pacto mens ipsa suprema, totius cœli mentē ducit. Et cū primus hic intellectus pulcherrimus sit, pulcherrimū quoq; intelligibile illi subijci necesse est. Nihil aūt ipso pulchrius: seipsum igit ac notiones suas semper intelligit. Atq; hæc eius operatio idea est. Quin etiā deus ipse supremus, æternus, ineffabilis, seipso perfectus, nullius egens, semperq; & undiq; absolute perfectus. Diuinitas essentię ratio. Veritas harmonia, bonum existit. Neq; uero hęc ita dinumero ut ab inuicem ipsa secernā, imò ut unum

potius

potius cũcta cõtemplor. Bonũ profectò ob eam causam dicitur, q̃d omnia pro capacitate cuiusq; beneficijs replet, oĩmq; bonorũ causa est. Pulchrũ uero ex eo, q̃d ipsum natura plenitudo ipsa & harmonia oĩs existit. Veritas itẽ ob id uocatur, q̃niã om̃is ueritatis ita principiũ est, ut Sol quoq; luminis uniuersi est. Et pater, quia omniũ causa, cœliq; totius mentẽ, et mũdi animã ad suijpsius exemplar exornat. Nam suę uolũtatis munere omnia seipso cõpleuit, mũdi animã excitãs & ad se cõuertens: quippe cũ mentis eius causa sit. Atqui mens ista beneficio patris ornata, naturã omnẽ huius mũdi perornat. Ineffabilis præterea & sola mente percipiendus deus ideo dicit̃, quia nec genus circa illũ, neq; species, neq; differẽtia ulla, neq; accidit illi quicq̃: nam nec malum: nefas enim dictu id esset. Neq; etiã bonũ, siquidem participatione cuiusq; bonitatis præsertim talis existeret. Neq; differentia illi accidit ullà: Nõ em̃ id secundũ ipsius notionẽ fieri potest. Neq; qualitas, nõ enim qualis effectus est: neq; tamen informis, non enim qualitate ulla ad se pertinente

priuatus eſt. Neq; eſt pars cuiuſquã, nec totum ut partibus cõſtitutum: neq; idem eſt cuiquam, nec alterũ, quippe nihil illi contingit quo ab aliis ſecerni queat: neq; mouet, neq; mouet̃. Vnde prima huius intelligentia eſt ſecũdum horum omniũ ablationem: quemadmodum punctum quoq; cogitamus ſecũdum ablationem, primo ſuperficiem, deinde lineã, poſtremo punctũ conſiderantes. Secunda eius intelligentia eſt ſecundum proportionis rationem, hoc pacto: Quam rationẽ Sol habet ad uiſum & ad ea quæ uident̃, nõ exiſtens ipſe uiſus, prębẽs uero huic quidem ut uideat, his aũt ut uideant̃: eandẽ profectò rationem habet intellectus primus ad intelligentiam quæ animæ ineſt, & illa quæ intelliguntur. Neq; enim ipſe idem quod intelligentia eſt, porrigit tamen intelligendi uigorem: animæ quidẽ ut intelligat, intelligibilibus autem ut intelligant̃, ueritatem quæ illis ineſt illuminans. Tertius intelligendi modus huiuſmodi eſt. Aduertens quiſpiam pulchritudinẽ quæ corporibus adeſt, ad animi pulchritudinẽ ſeſe cõfert: deinde ad eam quę in

in officijs ac legibus: postremo ad ipsum pulchritudinis fontẽ, supra quem ipsum bonum amandũ & expetendum intelligit, uelut splendorem in animam quæ illuc euolauit subitò refulgentem. Huiusmodi uero lumẽ deũ ipsum esse ob excellentiã recognoscit, eumq; in primis sine magnitudine quantitatis agnoscit. Nam pars, atq; id ex quo aliquid constituitur, illud semper cuius pars est antecedit: Planum nanq; prius est, quàm corpus, & linea prius quàm planum. Cum uero partes nullas habeat, neq; secũdum locum, neq; secũdum alterationem mouebitur. Etenim si mutationẽ patitur, uel à seipso, uel ab alio quodã permutari necesse est. Si ab alio, illud utiq; ualidius erit. Sin à seipso, aut in deterius, aut in melius transmigrabit. Verũ utraq; impossibilia sunt. Quibus omnibus perspicuum est, ipsum incorporalẽ esse. Verũtamen ex ijs quæ adijcientur, idem quoque patebit. Si corpus deus esset, ex materia specieq; cõstaret, ex eo quod omne corpus compositũ quoddam est ex materia simul & specie, quod quidẽ idearũ simile redditur, dum

illis ineffabili quadam ratione participat. Absurdũ aũt est deũ ex materia specieq́ꝫ cõstitui: Neqꝫ enim simplex, neqꝫ principiũ esset. Quãobrẽ incorporeus deus est. Præterea si corpus est, ex materia cõstat. Ideoq́ꝫ uel ignis est, uel aër, uel terra, uel aqua, aut aliquid ex ijs conflatũ. At quomodocunque se habeat, principium minime erit, eritq́ꝫ materia ipsa posterior, si quidem ex materia conficiat̃. Quæ quoniam nefaria sunt, incorporeũ esse deum necesse est. Etenim si corpus est, corrumpi potest, genitusq́ꝫ est, & trãsmutationi subiectus. Atqui horũ nihil in deũ cadit.

Qualitates sunt incorporeæ.
Caput XI

QValitates insuper in hũc modũ incorporeas esse monstrabimus. Omne corpus subiectum est: qualitas uero minime subiectum, sed accidens: non ergo corpus est qualitas. Nullum corpus in subiecto, omnis qualitas in subiecto, non ergo corpus est qualitas. Item qualitas contraria qualitati: nullum uero corpus, quà corpus contrarium corpori: nõ ergo

ergo corpora ſunt qualitates. Quinetiã rationi maxime cõſentaneũ eſt, ut quẽad modum materia qualitatis eſt expers, ita & qualitas materiæ expers ſit. Et ſi materia careat, corpꝰ eſſe nõ poterit. Enimuero ſi corpora qualitates ſunt, duo ac tria corpora eundem in locum concurrent: quod à ratione procul aberrat. Quod ſi qualitates incorporeæ ſunt, opifex quoque illarum incorporeus eſt. Præterea agentia nulla eſſe præter incorporalia poſſunt. Siquidẽ corpora paſſibilia ſunt atqꝫ fluentia, neqꝫ ſemper eodem ſe modo habentia, neqꝫ in eodem ſtatu perſeuerantia, & in quibus aliquid efficere alicui forſitan uidebũtur, multomagis illic pati reperient̃. Vnde quemadmodũ eſt aliquid quod omnino patitur, ita neceſſe eſt aliquid quod omnino agat exiſtere. Id uero nihil eſſe aliud quàm incorporeũ inueniemus. Sermo itaqꝫ de rerum principijs, qui theologicus appellat̃, hic iam finem ſuũ accipiat. Nam deinceps in eam diſputationem quæ phyſica nũcupatur, deſcendendum eſſe uidetur.

De causis, & generatione, & elementis, & ordine mundi. Cap. XII

CORporalium omnium quæ secundum naturã distincta inuicem efficiuntur, prefinita quædã exẽplaria ideas esse oportet, ad easq; scientias & definitiones referri. Nam præter singulos homines, hominẽ ipsum intelligere decet: & preter equos singulos, ipsum equum: ac generatim preter animalia cuncta, im mortale animal & ingenitum. Quemad modũ ab uno sigillo plurimæ exprimuntur imagines, et unius hominis imagines multæ, quibus omnibus idea ipsa causa est, ut huiusmodi sint, cuiusmodi & ipsa est. Quapropter mundum hunc uniuersum, pulcherrimũ opificium dei, necesse est ab ipso deo ita fabricatum fuisse, ut ad ideam quandam mũdi huius exemplar in ipsa fabricatione respexerit, dum mira quadam prouidẽtia atq; optima norma, hoc est propria bonitate ad huius machinæ cõstructionem sese deus accingeret. Ex tota ergo ipsum materia genuit: quã quidem sine ordine ullo ante cœli generationem tumultuantem, deus ex confu

sione

ſione deformi, in pulchrum ordinem re=
uocauit, numeriſq; decentibus & figuris
eius partes undiq; decorauit, ut ea mun=
dus ſit proportione cõtextus, quam etiã
nunc ignis atque terra ad aërem & aquã
ſeruant. Horũ tunc ueſtigia ſolum abſ=
que ratione atque menſura, in ipſo ele=
mentorũ receptaculo confuſo iacebant,
quatiebantq; materiam, & à materia ui=
ciſſim quatiebant. Ex integris enim qua
tuor elementis eum cõpegit, ex toto ſci=
licet igni, aëreq; & aqua ſimul ac terra,
nullã alicuius partẽ potentiam ue relin=
quens. Præſciebat enim quod corporeus
futurus eſſet, tactuq; ac uiſu percipien=
dus. Abſque uero ignis & terræ præſen=
tia, nihil tangendi uidendiq; ſenſum mo
uere poteſt. Quamobrem ſecundũ con=
gruã rationẽ, ex igne ipſum terraq; con=
ſtruxit. Quoniã uero uinculo quodam
utrorumq; medio ad extrema uincienda
opus erat, diuinum autem uinculum eſt
quod ſecũdum proportionem fit, quod
& ſeipſum & ea quæ uinciuntur unum
efficit, planuſq; mundus nequaquam fu
turus erat, alioquin unicum mediũ ſuf=

fecisset. Sphæricus autem esse debebat, ideoq; geminis illi medijs opus erat. Ob hãc causam inquã inter ignẽ ac terrã, aër & aqua secundũ ꝓportionis cõsonantiã interiecta sunt: ut queadmodũ se habet ignis ad aërẽ, sic aër ad aquã: utq; aër ad aquã, sic & aqua ad terrã: ac rursus ut terra ad aquã, sic aqua ad aërẽ: utq; aqua ad aërẽ, sic aër ad ignẽ. Ex eo insuper qd nihil extra mundũ reliquit, unicũ illũ fecit, & ideę suæ quę unica est, numero quoq; parẽ. In quẽ præterea nec morbus unq;, neq; senectus incurreret, quippe cũ nihil extra super sit, quod uim inferat: uerũ seipso sufficiens, nulliusq; indigus, atq; incolumis perseueraret. Figurãq; illi dedit sphæricam, utpote omniũ pulcherrimũ figurarum, capacissimãq; & ad motũ facilimã. Et quoniã nec auditu, nec uisu, nec cæteris sensibus indigebat, ideo sensuũ instrumenta ad obsequiũ sentiendi nulla prorsus adiecit. Cæteras item motus species procul esse iussit, solumq; circuitũ cõcessit illi, tanq; mentis & sapientiæ propriũ.

De conuenientia figurarũ cum elementis mundi atq; mundo. Cap. XIII

ET cum duo sint ex quibus constru-

ctus est mūdus, corpus scilicet atq; anīa, quorū illud uisibile corruptioniq; obnoxium, hęc inuisibilis atq; intangibilis, utriusq; uis cōstitutioq; differens extitit. Corpus siquidem mundi, ex igni, terra, aqua & aëre cōpactū est. Quatuor em̄ hęc artifex ipse mūdi cōprehendens, nullū prius elementorū ordinē obseruātiæ figurauit ea pyramide atq; cubo, et octaedro, id est figura octo facierū, atq; icosaedro, id est figura facierū uiginti: cunctis aūt impressit duodecaedrū, id est figurā facierū duodecim. Quatenus ergo materia pyramidē figurā induit, ignis emicuit. Ea quippe figura tenuis & ad incisionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis cōstituta, ideoq; omniū figurarū leuissima. Quatenus aūt octaedrū, aëris subinduit qualitatem. At uero cum primū icosaedrā figuram cepit, aquæ naturā sortita est. Figuram deniq; cubicam terrę largitus est, solidissimæ quidē atq; elemētorū omniū stabilissimæ. Figura deniq; duodecaedra, ad uniuersi fabricam usus est. His omnibus antiquior natura planorum: Plana enim solida pręcedūt, Planę uero naturæ

duę quędã origines rectis angulis figuræ ſunt, ſcalinus & iſoceles. Et ſcalinus quidem eſt triangulus, unũ rectũ angulum habens, alterum duarum tertiarũ, alium unius tertię. Scalinus ergo triangulus pyramidis, & octaedri, atque icoſaedri elementum ſit, cum pyramis ex triangulis quatuor æquilateris conſtituatur, quorũ quilibet in ſex triangulos ſcalinos diſtribuitur. Octaedra uero figura ex octo ſimilibus, quorum quiſque in ſex triangulos ſcalinos diuiditur. Icoſaedra figura ex uiginti ſimiliter. Iſoceles autẽ triangulus figuræ cubicæ elementũ eſt. Nam quatuor iſoceles trianguli cõcurrentes, quadrangulum complent. Ex huiuſmodi autem quadrangulis ſex, cubus conficitur. Duodecaedram uero figuram ad uniuerſi cõſtructionem ipſe deus aſſumpſit, unde & animalium formæ duodecim in zodiaco circulo cõſpiciuntur, quorũ quodlibet in partes triginta ſecat̃. Similiter quoque in ipſa duodecaedra figura intueri licet pentagonos duodecim in triangulos quinq;, ita ut unuſquiſq; per ſex triangulos diuiſos exiſtat, & in omni duodecae-
dro

dro trecenti ſexaginta trianguli reperiantur, quot etiam in zodiaco portiones exiſtũt. His ab ipſo deo formata materia agitari cœpit: primo quidem ueſtigijs abſq; ordine, deinde à deo in ordinem redacta eſt, ſingulis ſecundũ proportionem inuicem temperatis. Neq; tamen loco diſcreta hæc permanent, indeſinentemq́; concuſſionem & ipſa habẽt, & in materiam inferunt, à circũferentia enim mũdi conſtricta ſeruantᷣ, atq; inuicem alternis pulſibus coagitata feruntur, tenuia quidẽ in prouinciam ſolidorum. Qua de cauſa nihil omnino uacuum reſtat, & inæqualitas iugiter perſeuerãs pulſationis cauſam præbet. Ab ijs enim materia, & iſta uiciſſim à materia quatiuntur.

De anima mundi, & ſphæris, atq; ſtellis. Cap. XIIII

EX corporibus itaq; animæ uires inueſtigare cõceſſit. Nam cum res ſingulas anima diſcernamus, rerum omniũ principia meritò huic indidit, ut quicqd unquã occurreret, ex cognatione quadã recognoſcẽtes, rebus cõſonã illius eſſen

tiam adhiberemus. Ergo cũ diceret eſſe intelligibilem quandam indiuiſibilemq́ ſubſtantiam, alteram quoq; circa corpora diſperſam tradidit, innuens animã per intelligentiam utranq; ſubſtantiam percipere poſſe. Et quia in rebus ijs quæ ad intelligentiã attinent, & in ijs etiam quæ ad ſenſum ipſum idem atq; ipſum alterũ eſſe cognouit, ex ijs omnibus animam iure conſtituit. Aut enim ſimili ſimile (ut Pythagoreis placet) agnoſcit, aut quẽadmodũ Heraclyto phyſico, diſſimile ſemper diſſimili. Cum uero mundum Plato genitum inquit, haudquaquam ſic eum ſenſiſſe credendum eſt, ut aliquod olim tempus ante mundum pręceſſerit: uerũ quia ſemper in generatione perdurat, indicatq́ ſubſtantiæ ſuæ cauſam præſtantiorem. Animam præterea mundi, quæ ſemper extitit, haud efficit deus, ſed ornat, eaq́ ratione illam facere nõnunquã aſſerit, quod excitat eam, & ad ſeipſum eius mentem uelut ex profundo quodã ſomno cõuertit, ut ad ea quæ intelliguntur à deo reſpiciens, diuinasq́ notiones affectans, ſpecies inde formasq́ recipiat.

Perſpi-

Perſpicuũ eſt præterea, quod mũdus anima ſimul & mente, ab ipſo deo donatus eſt. Nam quum optimũ opus fore id uellet, meritò & animatũ mundum & intellectualem effecit. Etenim opificium uiuens, non uiuente omnino præſtantius eſt: & mentis compos eò, quod mẽtis eſt expers. Nec fortè ſine anima accedere mundo mens poterat. Cumq́ anima à mundi medio ad extrema uſque ſe funderet, mundi corpus totum circulo complexa eſt. Vniuerſum quippe circumtegens ſingulis eius communicata particulis, eoq́ pacto inſolubili connectit uinculo, incolumemq́ conſeruat. Atq́ ea uis animæ, quæ extrà reſtitit, partes eius intimas antecedit. Illa ſiquidẽ indiuiſa permanſit, interior autem portio in ſeptem diuiſa circulos eſt, ab ipſo principio duplis ac triplis interuallis undique diſtributa. Et illa quidẽ, quæ ab indiuidua ſphęra cõprehenditur, ei q̊d ipſum idem eſt, cognata ꝑmanet, quæ aũt diſperſa eſt ei cõtra q̊d ipſum alterũ appellat̃. Motus em̃ cœli ſingula cõprehendentis cum minime peruaget̃, unus eſt, ordinemq́ pręci-

puũ ſeruat. At uero ſubiectorũ progreſſus uarius ortibusq́ & occaſibus permutatur: unde peruagatio quædã atq; oberratio nuncupatur. Extimus quidem circulus, ad dexterã ab ortu in occaſum uſque tranſcurrit. Interior autem cõtrà, in ſiniſtram ab occidente in orientem ſuperiori reſiſtens. Stellas præterea & aſtra deus ipſe molitus eſt, & quę ex ijs nequaquam uagãtur, ad cœli noctisq́ ornatũ. Atque huiuſmodi ſtellarum multitudo innumera eſt. Quæ uero uagantur numero ſeptem, ad numeri temporisq́ originem, & ad rerum omnium illuſtrationem. Tempus planè mundani motus interuallum facit, ueluti quandam æternitatis imaginem. Aeternitas quippe æterni mũdi ſtatus menſura eſt. Vagantium quoque ſiderum haud ſanè omnium uis eadem eſt. Sol enim dux eſt omnium reliquorum, & illuminans & oculis patefaciens uniuerſa. Luna deinde poteſtatis gratia, ſecũdũ obtinet ordinẽ. Cæteri uero Planetæ ſecundum proportionẽ pro ſorte propria ſinguli. Luna ſiquidẽ menſis terminũ indicat, in eo ſpacio circulum

ſuum

ſuum excurrẽs, ſolemq; cõprehendens. Sol autẽ anni menſura: tranſcurrẽs nanque zodiacũ circulũ, anni tempora complet. Cæterorum quoq; ſyderum quodlibet proprio circuitu fertur. Atq; hi quidẽ circuitus non quibuſcũque hominibus, ſed eruditis noti ſunt. Ex omnibus demũ reuolutionibus abſolutus numerus tempusq; cõplebitur, cum ad idem pũctum omnes planetæ peruenĩẽtes eiuſmodi accipient ordinem, ut linea quadam recta à ſupremo circulo uſq; ad terram ſecundũ perpendiculũ conſiderata, omnium centra in ipſa conſpiciantur. Cum igitur ſeptem ſphæræ in orbe circũuago conſtructæ fuiſſent, in ijs corpora ſeptẽ cõſpicua mundi conditor maxima ex parte ignea fabricauit, eaq; ſphæris ex altero uagoq; circulo cõſtitutis adnexuit. Lunam profectò circulo ſupra terrã primo dicauit. Solem uero ſecundo. Luciferum deinde & ſacrum Mercurij ſydus in circulo pari ac Sol uelocitate currente diſpoſuit. Supra uero reliqua ſecundum propriam ſphæram gradatim diſpoſita. Tardiorem ſanè omnibus Saturni ſtellam in proxima ſub

non errante circulo sede collocauit. Qui uero huic aliquid in tarditate cedit Iupiter, cōtinuò sequebatur. Huic Mars deinde successit. Octaua demum potestas hæc omnia circumplexa est. Horum singula uiuentia sunt, & intelligentia, nec non dij cognominantur, eorumq; figuræ rotundæ sunt.

De *dæmonibus atq; elementis.* Cap. XV

SVnt & alij qui uocātur dæmones in singulis elementis, quos intelligibiles deos nuncupare possumus, partim quidem uisibiles, partim autē uisus aciem fugientes in æthere atque igni, aëréque & aqua, ne pars ulla mundi expers animæ, animantis'ue natura præstantis relinqueretur. His autem terrena, & quę sub luna sunt cūcta subijciuntur. Etenim deus mundi totius, deorumq; & dæmonū autor est, atq; id uniuersum uoluntatis diuinæ munere nunquam in posterū dissoluetur. Cæteris autem operibus eius filij præsunt, secundum patris præceptū imitationemq; singula transigentes. A quibus furentium concitatio, atq; raptus, & somnia,

somnia, & oracula, & quæcunque per uaticinium mortalibus accidunt. Terra uero omnium media sita est, circa discordiam agitationem ue, quæ per totum porrigitur coarctata: diei noctisque custos, deorum omnium qui intra cælum sunt antiquissima. Ac post ipsam mundi totius animam dulcia nobis alimēta ministrat, circa quā cœlum uoluit: necnō astrum ipsa quoddam est, ob eamque rationem immota permanet, quod æquilibrata est in medio similis continentium. Aether autem exteriorem prouinciam sortitus est, in sphæras uagantium & non uagantium distributus. Quibus aër successit. In medio uero terra unà cum eius humore resedit.

Dij iuniores sunt opifices hominis. De transmigratione animæ. *Cap.* XVI

CVm hæc omnia fabricata essent, restabant mortalium animantium genera tria, uolatilium, natantium, atque gradientiū, quorum generationem filijs suis faber mundi mandauit. Nam si ipse hæc etiā genuisset, immortalia nata fuissent. Illi igitur à prima materia particu-

las, quas exactis certis temporum curri-
culis redderent mutuantes, mortalia fin-
xerunt animantiũ genera. Quoniam ue
ro de hominũ genere utpote dijs cogna-
tiori tum patri deo, tum etiam uatis cura
erat, demiſit huius generis animas in ter-
ram ipſe omnium artifex ſtellarũ nume-
ro pares. Verũ cum quamlibet antea co-
gnato aſtro tãquam uehiculo impoſuiſ-
ſet, inſtar legum conditoris fatales illis le-
ges explicauit, ut ipſe extra culpam deli-
ctorũ exiſteret. Docuit igitur perturba-
tiones à corpore mortales exorituras: pri
mo quidem ſenſum, poſtea uoluptatem
atq; dolorẽ, metumq́;, & iram: quas quæ
ſuperarẽt, neq; ſe trahi permitterent, iu-
ſte uicturas, & in cognatum aſtrum de-
niq; redituras. Quæ uero ab iniuſtitia ſu
perarentur, ſecunda generatione in ui-
tam fœminæ migraturas. Et quæ nondũ
ab improbitate ceſſarent, in brutorũ de-
niq; naturam degeneraturas. Finem ue-
ro laborum tunc demum futurum, cum
innatos corporis affectus expulerint, &
in proprium habitum iam redierint.

De

De corpore membrisq́; hominis, & uiribus animæ. Cap. XVII

DIi autem in primis hominem ex terra, & igni, aëreq́, et aqua finxerũt, portiones quaſdam quas quandoq; redderent à materia mutuantes, ligantesq́; inuicem, latentibus nexibus corpus unũ ex omnibus cõfecerunt. Ac partem dein de animæ præſtantiorẽ in capite locauerunt, cum cerebrũ prius ceu cultũ agrũ pręparauiſſent. Circa uultum organa ad miniſteria ſenſuum diſpoſuerunt. Compoſuerunt quoq; medullã ex leuibus ac ſine flexura triangulis, quibus elementa genita fuerãt, genitalis ſeminis futuram originem. Os autem ex medulla atq; terra coëgerunt, poſtquam hæc duo igni & aqua crebrius irrigarãt. Neruos item ex oſſe & carne. Caro uero ex ſalſa & acuta quadã quaſi fermentatione cõpacta eſt. Circundederũt aũt oſſa medullis, & oſſibus iuncturarũ gratia neruos, unde neruorum obſequio, flexiones articulorũq́; nodi prouenerunt. Per carnem poſtremo tegmentum illis adiectũ eſt, quę tum alba, tum plurima, & ad decorem, & ad

uſum uiuentis eſt tradita. Ex ijs præterea interna ſunt implicita uiſcera, uenterq́;, & circa ipſum inteſtina undiq; reuoluta. Superne uero ab ore arteria & fiſtula faucium, una quidem in ſtomachum, altera autem in pulmones protenſa. Cibi profectò in uentre digeruntur ſpiritu ſimul & calore attriti atque molliti, atque inde in totum corpus manant permutationibus proprijs. Duæ autem uenæ circa ſpinam erectę, caput contrario modo implicant inuicem obuiantes, hinc in multa ſe ſcindunt. Poſtquam dij hominem fabricarunt, animamq́; illius dominam corpori cõiunxerunt, animæ ipſius principem rationẽ caput habitare iuſſere, à quo medullæ neruorumq́; origo deducitur, cuius ue uarijs paſſionibus mẽtis alienatio ſequitur. Quapropter circumpoſitis capiti ſenſibus ipſam corporis arcem quaſi quibuſdam ſatellitibus munierunt. In ea ſiquidem ea uis habitat quę ratiocinatur, iudicat & contemplatur. At uero partes animæ quæ mouentur affectibus, humilioribus ſedibus addixerũt: Iraſcendi uim cordi, concupiſcendi utero atque ijs quæ

circa

circa umbilicũ ſunt partibus, de quibus in poſterioribus diſſeremus.

De uiſu, lumine, ſpecularibus imaginibus. Caput. XVIII

VErum poſteaquam in uultu luciferos oculos inſculpſerunt, lumen illis igneũ accendêre. Quod cum lene & quodammodo craſſum eſſet, exiſtere diuini luminis germanum exiſtimarunt. Id utiq; paſſim per oculos emanat, uerũ per pupillas purius uberiusq; tranſcurrit. Quod quidem externo fulgori ſimile cõmixtum ſimili ac corroboratũ uidẽdi ſenſum pręſtat. Ideoq; noctu abeũte uel obumbrato lumine, haud amplius radius hic noſter aëri ſe propinquo permiſcet. Quo fit ut ſeſe ad interiora recipiens demulceat atq; reſoluat inter nos motus, ſomnoq; membra deliniat, unde & palpebras cũ iam retractũ eſt claudit. Et ſi plurimum quietis induxerit, ſomnꝰ fermè ſine inſomnijs ſurrepit. Quod ſi quędã adhuc agitationes reſtiterint, frequentia confeſtim phantaſmata nobis occurrunt. Atq; hoc pacto phantaſiæ ſeu ueræ ſiue falſæ,

tramite quodam directo naſcuntur. Poſt iſtas autem ſequuntur imagines, quæ in ſpeculis uel alijs corporibus translucentibus leuibusq́ uidentur, quę quidē haud aliter quàm ſecūdum reuerberationem reſultant. Quatenus enim uel cōcauum uel cōuexum uel oblongū ſpeculū erit, eatenus uiſa diuerſa intuentibus apparebunt. Nam lumina ad partes alteras reflectentur, à cōuexo quidem repulſa atque diſperſa, in concauum uero conuenientia. Quam ob cauſam in quibuſdam dextra atq; ſiniſtra cōtrauerſa uidentur, in alijs pari modo, in nōnullis autē ſupera ad infera, ac uice uerſa ad ſuperna infera conuertuntur.

De cæteris ſenſibus, & obiectis eorum. *Caput* XIX.

AVditus uero ad uocis perceptionē procreatus eſt, exoriēs à motu, qui circa caput efficitur, ad iecur uſque deueniens. Vox autē per aures cerebrumq́ & ſanguinem ad animā penetrat: acutaque mouetˀ uelocius, grauis quę tardius, magna quæ plurima, parua quæ pauca.

Poſt

Post hæc nariũ uis sequit̃ ad odorũ perceptionem progenita. Odor aũt est passio quædam, à narium uenis usq; ad umbilici regiões trãsfluens. Huius species præter duas communiores nomina nequaq; habent. Atq; hæ quidem nõ aliter quàm bonus odor & malus odor, quæ suauitatis & nauseę nomina sunt, cognominantur. Odor certe omnis aëre crassior est, aqua subtilior. Proprie autem in ijs odoris genus accidit, quæ nondum transmutationem integram susceperũt, sed communione quadã aëris & aquæ constant, cuiusmodi sunt quæ ex fumo & caligine conficiuntur. His enim inuicem alternatis, odorandi sensus efficitur. Gustũ deinde uariorum admodum succorum iudicem dij formarũt, uenas porrigentes ab illo ad cordis sedem, quibus diuersi liquores examinarent̃. Hæ siquidem dum dilatantur uarie atq; contrahuntur, secundum succorum incidentias eorum uarietatem discernunt. Sunt autem saporum differentię septem: dulcis, acer, ponticus, austerus, salsus, acutus, amarus. Et dulcis quidem natura reliquorum omniũ con-

traria, etenim humorem linguæ imbibitum perfundit atque delinit, acer turbat atque dispergit, acutus inflammat, & ad supera euolat. Qui uehementer abstergit & liquefacit, amarus dicitur: sed qui lenius purgat atque permollit, salsus. Ex ijs autem saporibus qui obstruũt linguæ meatus & contrahunt, qui id asperius agunt pontici, qui uero lenius, austeri dicũtur. Tangendi postremo sensus à dijs genitus est, ut calida dignoscat, & frigida, mollia & dura, leuia atque grauia, lenia que & aspera. Cedentia quidem corpora dicimus, quæ tactum recipiunt. Resistentia, quæ minime cedunt. Hoc autem propter corporum ipsorum fundamenta contingit. Quæ enim ampla, habent stabilia ac solida: quę contrà exiguo fundamento utũtur, cedentia, mollia, lubrica sunt. Asperum sanè est, quod inæquale ac durũ. Lene, quod planum simul & pingue. Cũ uero calida & frigida passio admodum oppositæ sint, diuersis causis inferuntur. Nam quod acumine ac uelocitate partiũ scindit, calidam passionem gignit: frigidam uero quod ingressu pigrius

grius. Dum tenuia quidem expellũtur, & in illorum ſedes craſſiora penetrare cõgũtur, tunc ſanè cõcuſſio tremorq́ prouenit, & quæ hinc paſſio in corporibus naſcitur, rigor exiſtit.

De graui & leui. Cap. XX

GRaue & leue per ſuperiorẽ & inferiorem locum definire nõ decet: nihil enim aut ſurſum eſt aut deorſum. Nam cum cœlum omnino rotũdum ſit, & in cõuexa ſuperficie æqualiter leuigatum, haud decet aliquid ſuperius, aliquid inferius prædicare. Cæterum graue quidem dicendum id eſt, quod difficile in locum extra naturam ſuam trahitur: leue uero, quod facile. Item graue q̃d ex plurimis, leue quod ex pauciſſimis partibus eſt compoſitum.

De reſpiratione. Cap. XXI

REſpiramus autẽ hoc pacto. Aër amplus circũſtans undiq́ per os ac nares, cęterosq́ latẽtes meatus corporis influit. Calefactus inde ad externũ cognatumq́ aërem refluere nititur. Qua uero ex parte effluxit, extimũ aërẽ ad interna

repercutit, & huiusmodi circulo nunq̃ cessante, inspiratio & expiratio sequitur.

De causis morborum. Cap. XXII

MOrborũ causas Plato multas esse docuit. Primam quidem, elementorum excessum atq; defectum, mutationesq; locorum in prouincias naturæ minime cõgruas. Secũdam uero, mutuam cognatorũ regenerationem: ueluti si ex carne sanguis, aut bilis, aut pituita fiat. Hæc enim omnia nihil aliud quàm colliquationem & putrefactionem esse. Pituitam enim esse recentis carnis liquefactionem. Sudores autem & lachrymas effluxum quendam, reliquiasq; pituitæ. Extra quoq; missa pituita, albas infectiones inducit. At intus atræ bili cõmixta, morbum comitialẽ, qui sacer appellatus est, procreat. Acuta uero & salsa pituita passionum, quæ per fluxum accidunt, causa est. Omnes enim qui pituita simul & bili grauãtur, id pati necesse est. Nam innumeros uariosq; morbos bilis cum pituita gignit. Febrem cõtinuam ignis excessu cõtingere putat; Diurnã aëris, Ter

tianam

tianam aquæ, Quartanam denique terræ. Deinceps de anima, hinc sumẽtes exordium, dicendum est, etsi in idem redire uidemur.

De tribus principalibus animæ uiribus.
Caput XXIII

ANimam hominis immortalẽ à primo deo suscipiẽtes, dij mortalium generum cõditores, partes illi duas mortales, ut diximus, adiunxerũt. Verum ne uis animæ immortalis atq; diuina deliramentis mortalibus inficeretur, in ipsa corporis arce sedem eius utpote principis omnium statuerũt. Etenim habitaculum eius caput esse uoluerunt, ea figura, qua mundus elaboratus. Reliquũ uero corpus huic ad ministeriũ quasi uehiculum subiecerunt. Ipsis uero mortalibus portionibus proprias singulis prouincias assignarũt: Iracũdiæ quippe præcordia: cupidini uero locum mediũ inter umbilicũ atque diaphragma: ibiq; uim eam ueluti furiosum & agreste animal, ligauerunt. Pulmones machinati sunt gratia cordis, molles atq; uentosos, & instar fistulæ ca-

uos, & spongiæ similes, ut cor iræ ardore nonnunquam exæstuans, aliqua saltem refrigeratione mitigaretur. Iecur autem ad excitandam concupiscentiam animę, rursusq; sedandam dulcedinem simul et amaritudinem nactum est. Quinetiā ita est institutū, ut diuinationes quæ per somnia fiunt, in ipso reluceant. In eo siquidem propter lenitatem, soliditatem atq; nitorem, uim à mente manantem refulgere putauit. Splenē uero iecoris ipsius gratia, ut & purget ipsum, & splendidū reddat, utq; putredines corrodētes, quæ quibusdam morbis circa iecur affluūt, in splenem continuò delabantur.

De distinctione partiū animæ. Caput XXIIII

QVod autem illæ tres animæ partes locis proprijs seiunctæ sint, hinc discere licet. In primis enim, quę natura segregata sunt, altera existunt. Natura uero segregatur, quod rationem habet, & quod rationi subijcit. Siquidē illud circa intelligibilia uersatur, hoc autē circa molesta uel læta. Quinetiā ratio hominibus duntaxat

duntaxat, pars autem perturbationibus obſequēs, cæteris quoq; uiuentibus competit. Ratio itaque & irrationalis animæ portio, cū natura diſtinctę ſint, locis quoque ſeiunctæ eſſe debent. Inueniuntur enim hæc duo ſæpe inuicem repugnare. Nihil autem ſecum pugnare poteſt: neque etiam quæ inter ſe contraria ſunt circa idem, ſecundum idem, eodem in tempore, adeſſe ullo modo poſſunt. Videtur autem in Medea ira cum ratione pugnare: Intelligo inquit, quæ factura ſum eſſe mala, ira tamen cōſilium ſuperat. In ipſo etiā Laio dum Chryſippū raperet, cōcupiſcentia rationi nimium repugnabat: ſic enim inquit: Heu heu diuinum hoc hominibus malum, quādo quis bonum nouit, ſed minime utitur. Item aliud quiddā eſſe uim rationalem, ex hoc planè patebit, quod diuerſa utrorumq; curatio eſt. Illa quippe diſciplina, hæc autem conſuetudine & exercitatione curatur.

De immortalitate animæ. Cap. XXV

ANimā his rationibus immortalem eſſe Plato demonſtrat. Anima cui-

cunq; adest, uitam affert, utpote illi natu raliter insitam: quod uero uitam præstat, mortem minime suscipit. Quod autẽ hu iusmodi est, ĩmortale existit. Quod si im= mortalis est anima, incorruptibilis quoq; erit: Essentia enim incorporalis secundũ substantiam immutabilis, intell igibilis, in uisibilis, & uniformis est. Nõne igitur & simplex & indissolubilis erit? Corpus ue ro contrà habet, sensibile, uisibile, dissipa bile, compositum, multiforme. Praeterea anima, cũ per corporis sensus ad illa quæ sensibilia sunt descendit, angitur atq; tur batur: neq; similis esse potest illius, cuius præsentia perturbatur: quare intelligibi= libus potius quàm sensibilibus similis est. Intelligibile uero ipsa sui natura semper incorruptibile. Accedit ad hæc, quod ani ma ipsa natura corpori dominat̃. Quod autem natura sua regit & imperat, diui= nitati cognatũ: Quapropter anima deo proxima, immortalis erit. Item quęcunq; sine medio contraria sunt, neq; secundũ seipsa, uerum secundũ accidens quoddã, sic à natura sunt instituta, ut ex se inui= cem mutuo fieri ualeant. Ipsum uero q͛d

homines

homines uiuere uocant, ipsius quod mori dicitur contrarium est. Quemadmodũ igitur mors est animæ à corpore separatio, sic uita animæ cum corpore congressio est, animæ in quã quę ante corpus extiterat. Quod si & fuit ante, & post mortem erit, consentaneum uidetur ut sempiterna sit: Neque enim ultra quicquam quod illã perdat excogitari potest. Adde, quod si disciplina reminiscentia quædam est, immortalem esse animã necesse est. Esse uero reminiscentiam sic adstruimus. Neq; enim aliter discere quicquam possumus, quàm per recordationem eorum quæ quondam nouimus: Nam si à singulis uniuersalia intelleximus, quonã pacto singula ipsa uniuersa cum infinita sint percurrimus? At quomodo ex paucis indiuiduis cõmunia ipsa percepimus? Deciperemur enim atque mentiremur, perinde ac si iudicaremus, omne quod respiratione utitur, solum animal esse. Vel quomodo ipsę intelligentię in nobis principales essent? Reminiscendo igitur intelleximus ex paruis acceptionibus à quibusdam secũdum partem incidentibus,

reminiſcentes eorum quæ iandudũ co-
gnoueramus, quorum'ue obliuionẽ tũc
primum perpeſſi ſumus, cum primũ ani
mę in corpora deſcenderunt. Præterea ſi
anima à proprio malo nequaquam cor-
rumpitur, nunquam alterius malo, neq;
ſimpliciter à quocunq; malo deſtruetur.
Cumq; huiuſmodi ſit, incorrupta perſe-
uerabit. Item quod ſeipſo mouet̃, utpote
motus principium, ſemper mouetur: &
quod huiuſmodi, immortale eſt. Anima
uero ſeipſa mouetur: & quod ſeipſo mo-
uetur, motionis omnis generationis'que
principium. Principium autem ingenitũ
& incorruptibile pmanet. Quapropter
& hominum & reliquorum animantiũ
animæ fortè tales exiſtunt, atq; eiuſdem
miſtionis participes. Per ſe mobilem ſanè
animam uocat, quoniam innatam habet
uitam ſemper ſecundũ ſeipſam operan-
tem. Quod igitur animæ rationales im-
mortales ſint, ex Platonis ſententia quiſ-
que aſſeuerare poteſt. Vtrum uero & ir-
rationales, ambiguum eſſe uidetur. Pro-
babile tamen eſt irrationaliũ animas cum
ſola phantaſia ducantur, ratiocinationis
iudicijq;

iudicijq́; expertes, nec intelligentijs earum ue collectione, aut boni maliue discretione utantur, aut sanè eiusdẽ cuius & animæ nostræ naturæ participes esse: sed mortales potius corruptioniq́; obnoxias. Ex eo autem quod rationales sint, sequitur ut extrinsecus ingrediãtur in corpora, formatis iam fœtibus adhærentes, & in corpora plura tum humana, tum etiam alia, eundem semper seruantes numerum transfigurare ualeant, atq; id uoluntate deorum, siue incontinentia uitæ, corporisq́; amore: Quippe corpus et anima cognationem inter se quandam habent, qualem ignis atq; bitumen. Quin etiam deorum animæ uim discernendi, quæ etiam dignoscendi facultas dici potest, nactæ sunt. Præterea & aggrediendi naturam, quem assistendi uigorem possumus nuncupare. Post hæc uim quandam, qua conciliant & gubernant, quæ quidem naturæ cum in hominũ animis insint, postquã in corpora uenerint, permutant. Cõciliandi nanq; & gubernãdi facultas in cõcupiscentiã, aggrediendi autem uigor in iracundiam transmutatur.

De uirtutibus & uitijs, atq; horum distinctionibus. Cap. XXVI

QVoniã uero secundũ uires rationales & irrationales anima trifariã diuisa est, id homini contingere Plato existimat, ut nunq̃ prudens esse queat, dum aut timidus aut intẽperatus existit: ideoq̃ absolutæ uirtutes inuicem inseparabiles sunt. Dicuntur et alio quodam modo uirtutes naturę dotes & inclinationes bonę ob quandam similitudinem, idem quod & perfectę uirtutes nomẽ adeptæ. Quãobrem milites fortes quandoq̃ dicimus, necnõ imprudẽtes ac temerarios: quosdam fortes aliquando prędicamus, haud sanè de pfectis uirtutibus, sed de dotibus naturę loquentes. Absolutę profectò uirtutes nec crescũt unq̃ nec decrescũt. Vitia uero intendunť atq̃ etiam remittunť: unus siquidem altero imprudẽtior & iniustior. Nec tamen se inuicem uitia cuncta sequuntur, sunt enim contraria quędam, quæ in idem congredi nequeunt. Sic se habet ferocitas aduersus timiditatẽ, & aduersus auaritiam prodigalitas. Neque inueniri quisquam potest omnium

uitiorum

uitiorum maculis inquinatus, quemadmodum nec corpus cunctis morborum corruptionibus simul afflictũ. Accipienda est insuper media quædã affectio, quę nec ad uitium, neque ad uirtutem pertineat. Neq; enim homines uniuersos probos uel improbos esse necesse est. Nam huiusmodi sunt, qui iam ad integrũ prouenerunt, haud quippe facile est e uestigio à uitio ad uirtutem progredi. Longo enim interuallo extrema inter se distant. Virtutum præterea quædam principes, quędam uero pedissequę. Principes, quę in parte animæ rationali quibus & cæteræ uirtutes perficiuntur. Pedissequæ uero, quę circa partem rationis expertẽ uersantur. Hæ siquidem honesta operantur haud sanè secũdum rationem, quæ ipsis insit (neque enim habent) uerum secundum normam à prudentia ex consuetudine & excercitatione illis impositam. Et cũ neq; scientia neq; ars in alia parte animæ q̃ in rationali consistat, uirtutes quæ circa partes irrationales uersantur doceri nequeunt, quia nec artes, nec scientiæ sunt. Neq; enim propriam intelligentiã

possident. Prudentia tamen, quę & scien tia est, propria unicuiq; tribuit, quemadmodum gubernator nautis quædam ab illis minime inspecta interdum indicat, illi uero sequuntur. Eadem quoque ratio in milite, & exercitus duce. Cum uero mala & intendantur & remittantur, delicta paria nequaquā erunt, sed quædam maiora, minora nōnulla. Quam ob causam conditores legum quędā lenius, quędam asperius puniunt. Et quamuis ipsę uirtutes summitates quædam sint, ex eo quod perfectæ sunt, ac recto comparantur, alio tamē modo mediocritates dicuntur, eo quod circa singulas uel saltem plurimas, duo uitia utrinq; conspiciunt̄, quorum unum excessu, alterū defectu prouenit: Velut circa liberalitatem, hinc auaritia, inde prodigalitas cernitur. Nam in affectibus intemperantia sequitur aut ex eo quod ultra decens transitur, aut ex eo quod nequaquā attingitur. Neque uero qui parentibus suis furentibus nihil mouetur, neq; etiam qui ex quibuscunq; minimis effert̄, moderatus est. Item qui parentibus uita functis nihil dolet, insensatus est,

est, qui uero mœrore seipsum perdit, effrenis: at qui mediocriter tristatur, moderatus dicitur. Et qui in omnibus trepidat formidolosus: qui nihil omnino metuit, ferox: fortis autem qui ad timendum atque audendũ mediocritatem seruat. Eademque de cæteris omnibus ratio est. Quoniam uero mediocritas in affectibus optima est, nec aliud est mediocritas quàm medium inter excessum atque defectum, ob id uirtutes huiusmodi mediocritates dictæ sunt, quod nos mediocriter affectos circa perturbationes humanas reddunt.

Quomodo uirtus quidem uoluntaria, prauitas autem inuoluntaria. Caput XXVII

POstquam uero si quid aliud in nostra potestate consistit, nec est coactum, eiuscemodi præcipue uirtus est. Neque enim laude digna existimaretur, si uel natura, uel diuina sorte contingeret. Sequitur ut uoluntaria uirtus existat, atque id per affectionem quandam flagrantem generosam atq; perpetuam.

Ex hoc tandem quod uirtus uoluntaria est, prauitatem inuoluntariam esse concluditur. Quis enim in parte eius prçstantiori, extremum esse malum sponte unquam eligat? Quod si quis in uitium labitur, primum quidem nõ ut in malum, sed uelut in bonum potius inclinatur. Et si in malum irruit, omnino deceptus est, ut per minus malum maius quoddã malum deuitet, atque ex hoc inuoluntarius agitur. Neq; enim fieri potest ut quis eo animo ad mala declinet, quasi mala exoptet, neque spe aliqua boni, aut metu maioris mali feratur. Quamobrẽ omnia quç improbus agit, inuoluntaria sunt. Nam cum iniustitia inuoluntaria sit, multo magis iniuste agere inuoluntarium erit, quo deterior est operatio ipsa uitij, quàm eius habitus ociosus. Et quãuis inuoluntaria sint scelera, scelerati tamẽ homĩes puniendi. Ac etiã diuersa pœnarũ genera esse debent, quemadmodũ illata per iniuriã damna differentia sunt. Inuoluntariũ prçterea in ignorantia quadã uel perturbatione consistit. Quæ profectò excutere licet ratiõe, cõsuetudineq; ciuili atq; diligẽtia.

De iniustitia, & de affectuum distinctione. Caput XXVIII

TAntum uero malum iniustitia est, ut iniuriā pati præstet admodū, quàm inferre. Etenim iniuria quenquam affice re, improbi hominis opus est: affici uero iniuria, imbecillis est passio. Turpe quidē utrunq;. Attamen inferre iniuriā eo dete rius est, quo turpius. Atqui operæpreciū est iniusto se iudici ultro subijcere, quem admodum ægrotāti medico se committe re. Omnis enim castigatio medicina quæ dam est delinquentis animæ. Quoniam uero uirtutes quamplurimæ circa affe- ctus perturbationesq; uersant̄, affectus ipsi iam distinguēdi uidentur. Est autem affectus motus animæ sine ratione, gra- tia boni cuiusdam aut mali. Irrationalis motus ideo dictus est, quia nec iudicia, nec opiniões affectus sunt, sed irrationa lium partium animæ motus. In parte em̄ animæ rationis expertæ motiones sunt, quæ etsi nostra sunt opera, nihilo tamen magis in nostra potestate consistunt. Sæ- pe igitur inuoluntarij motus huiusmodi nobis exoriunt̄, uoluntatiq; repugnant.

Quandoq; enim accidit, ut dignoſcen= tes nec aſpera eſſe quæ incidunt, neque dulcia, nec expetenda, nec etiã metuen da: nihilominus ab ijs trahamur. Quod ſanè nunquàm pateremur, ſi perturba= tiones idem eſſent atque iudicia. Hæc em̃ tunc reijcimus, cum ipſa per conſiliũ con futamus, ſiue ut decet, ſeu nõ id agamus. Adiectũ præterea in definitione eſt, boni cuiuſdã, aut mali gratia: Nam ex indiffe renti occurſu affectus minime concita= tur. Ex eo enim, quod aliquid aut bonũ aut malum apparet, perturbationes o= mnes naſcuntur. Et ſi bonum adeſſe ui= deatur, uoluptate perfundimur, ſi fore cupimus: malum contrà cum pręſens ap paret dolemus, futurum metuimus. Sim plices præcipuiq; affectus duo ſunt, uo= luptas ſcilicet atque dolor. Cæteri autem ex ijs uelut elementis quibuſdam confi= ciuntur. Neq; enim cum ijs timorẽ & cõ cupiſcentiã quaſi ſimplices principalesq; ſint, annumerare debem⁹. Nam qui me= tuit, nõ omnino uoluptate priuatus eſt: quippe ſi malorũ repulſionẽ uel leuatio= nem penitus deſperarit, haud ultra me=

tueret,

tueret, imò acriori inde passione afflict9, doleret iam potius quàm timeret. Qui uero cupit, quãdoquidem consecutionem eius quod appetit, sperat, quodammodo delectatur: & cum haud certã spem habeat, angitur. Quod si cupido ac metus minime simplices sunt, sine cõtrouersia concedetur, nullum quoq; reliquorũ affectuum simplicem esse, uelut iram inquam, desideriũ, ęmulationem, cæteraq; huiusmodi. In ijs enim uoluptas et dolor tanquam ex ijs compositis inspiciuntur. Perturbationum præterea quędam agrestes, nõnullæ domesticæ sunt. Domesticę quidẽ quęcunq; secundũ naturã hominibus insunt. Atq; hę sanè dum modum tenent, necessariæ ac proprię sunt: at cũ supra modũ efferunt, profectò delinquũt. Eiuscemodi sunt, uoluptas, dolor, ira, misericordia, uerecũdia. Cõueniens quippe hominib. est ijs, quę secundũ naturã accidũt delectari, cõtrarijs uero dolere: Et ira quidẽ ad repellendã ulciscendãq; iniuriã necessaria est: misericordia humanitatis atq; caritatis est ꝓpria: uerecũdia uero ut ab aduersis declinemus, nos prouocat.

Agrestes autem & ferinæ perturbatiões præter naturam hominum ex peruersio ne uitæ, ac deterrima consuetudine procreãtur. Huiusmodi sunt, risus effusior, & in malis contingentibus exultatio, & humani generis odium: quæ siue uehementes atq; intensæ seu remissæ sint, aut quomodocũq; se habeant, semper aberrant, mediocritatemq́; laudabilem nullam prorsus admittunt. De uoluptate autem & dolore, sic inquit Plato: Has uidelicet perturbationes in nobis ab ipsa origine naturaliter excitari: Dolorem quidem ijs, qui præter naturam mouentur accidere: uoluptatem uero illis, qui in naturam suam restituũtur. Existimat enim naturalem hominis statum esse medium inter uoluptatẽ atq; dolorem, dum neutro mouetur: quo in statu plurimũ tempus uiuimus. Tradit item plures species uoluptatum: quasdam per corpus, nonnullas uero per animam: necnon ex uoluptatibus alias dolori cõmixtas, alias puras esse: aliquas item ꝑ memoriã fieri, secundum spem alias excitari, nonnullas quoque turpes, honestas alias: et illas quidem

dem ex incontinentia & ex iniustitia su=
scipi, has autem ex temperantia, aut alio
quodam bono cõtingere, ueluti gaudiũ
illud quod ex uirtutum operatione per=
cipitur. Cum igitur uoluptatum plurima
rum natura obscœna sit, nequaquam di=
sputandũ esse censet, utrũ uoluptas sim=
pliciter & absolute bonũ esse possit. Exi=
lis enim & inanis esse uidetur, cuius natu
ra pedissequa est alteriq; succedens, neq;
substantię propriæ principalis particeps.
Contrario quoq; suo congreditur dolori
semper immixta, quæ sanè nunquã con=
tingerent, si uoluptas absolutũ bonũ, do
lor autem absolutũ malum esse posset.

De fato, & libero arbitrio.
Cap. XXVIIII

DE fato autem huiusmodi quædam
Platoni uisa sunt. Omnia, inquit, in
fato sunt, non tamen omnia fato decre=
ta. Fatum enim legis instar nequaquam
dicit, hic talia faciet, hic talia patiet̃: In infi
nitum nanq; progressio foret, cum infini
ti sint qui nascuntur, & innumera quæ il
lis deinde contingunt. Libertas quoque
nulla restaret, et laudes uituperationesq;

penitus tollerent. Verum sic fatum pronunciat. Quæcunq; anima talem uitam elegerit, & huiusmodi quędam commiserit, consequenter talia patietur. Libera ergo est anima, & in eius arbitrio uel agere uel non agere ponitur, neq; hoc ab aliquo cogitur: quod autem sequitur actionem, ab ipso fato perficiet. Veluti ex eo quod Paris Helenā rapiet, quod quidē in eius erit arbitrio: sequetur, ut gręci de Helena decertēt. Sic quoq; Apollo ipsi Laio prędixit, si genueris filium, natus ipse te perimet. In lege quidem, & Laius & generatio filij simul comprehenditur: fato uero institutū est, quod ex generatione filij sequitur. Ipsius autem quod possibile est, natura inter falsum & uerum media cadit, eiq; suapte natura indefinito, libera animæ rationalis potestas undique superfertur. Quod uero eligentibus nobis efficitur, confestim aut uerum est aut falsum: ab eo autem quod in potentia, id est quod habitu quandoq; actuq; erit, admodum discrepat. Quod enim potentia facultatem quādam & aptitudinem ad aliqua quæ nondum ordinem suum sortita

sunt,

ſunt, ſignificat, quemadmodum puer potentia quadam grammaticus, tibicen ac faber dicitur, eritq́ tũc in unius aut duorum habitu cõſtitutus, cum didicerit, habitumq́ iſtorũ aliquem nactus fuerit. In actu uero tunc demum eſſe dicetur, cum ſecundum acquiſitum habitum operabitur. At quod poſſibile uocabamus, horũ neutrum eſt: Indeterminatum enim atq́ indifferens natura ſua, libertate noſtra in utram placuerit, ſtatere lancem quodammodo declinante, mox aut uerum aut falſum ex poſſibili fit.

De bonis, & ſummo bono, atque uirtutibus.
Caput. XXX

DEinceps quæ Platoni de moribus placuerũt, breuiter perſtringam⁹. Venerandiſſimum profectò et ſupremũ bonum, nec facile inueniri, nec poſtquã inueneris tutò cuilibet reuelari poſſe putauit: ideoq́ cum paucis admodum, atq́ ijs quidẽ familiariſſimis ac probe electis, cõtemplationẽ ipſius ſummi boni cõmunicauit. Noſtrũ tamen bonum, ſi quis diligẽter eius libros examinauerit, in ipſa primi boni contẽplatione poſuiſſe reperiet:

Quod quidem bonum, & deum & primam mentem nuncupare licet. Omnia enim quę ab hominibus bona dicuntur, ea ratione bona nominari uoluit, quod aliquo modo ipso primo bono participāt: quemadmodum & dulcia omnia atq; calida, participatione quadam primi dulcis & calidi, appellationē huiusmodi sortiuntur. Ex ijs uero quæ nobis insunt, mentē atque rationem duntaxat ipsius boni similitudinem consequi. Quamobrem bonum nostrū, pulchrum quiddam, uenerandum, diuinum, amandum, cōmensuratum, ac beatitudo apud illum uocatur. Eorum autem quæ uulgò dicuntur bona, cuiusmodi sanitas est, formaq;, & robur, necnon diuitiæ atq; dignitates, nullum prorsus esse bonū, nisi in usum uirtutis inciderit. Separata enim hæc ab ipsa uirtute, materiæ sortem solummodo tenent, atque ijs qui male utunť, mala procul dubio sunt. Nōnunquam tamen ipsa mortalia bona Plato nominat. Beatitudinem uero haudquaquā in bonis hominibus, sed in diuinis ac sanctis inesse. Ideoq; ingentibus quibusdam admirandis que

bonis

bonis legitimorũ philosophorũ animos refertos esse prædicat, ac post corporis mortalis interitũ diuinis epulis uesci, ueritatisq; campũ cũ dijs unà circũlustrare. Idq; ex eo potissimum promereri, quod in omni uita desiderio scientiæ diuinæ flagrauerint, atque eam præ cæteris omnibus ueluti preciosissimũ quiddam coluerint. Cuius munere mentis illorũ expergefactus oculus atque reuiuiscens antea obcæcatus, innumeris tamen corporeis oculis preciosior, eos uniuersæ naturę rationalis cõpotes efficit. Etenim ignorantes homines ijs cõparat, qui uitam omnẽ in subterranea quadam spelunca transegerint, ubi fulgidum solis lumen nunq; inspexerint, sed exiguas & inanes umbras corporũ eorum, quæ nos supra terram inspicimus. Quas dum intuerentur, uera se corpora uidere putauerint. Vt enim hos si quando è tenebris ad lumen emerserint, cõsentaneum est omnia quæ antea uisa fuerant, ac seipsos multo magis tanquam omnino deceptos uituperare: sic & eos qui ex huius uitę tenebris ad diuina se conferunt rationabile est, quæ

quæ uulgò mala putant, infamiæ, exilia, atq; mors illi cõtingant, nihilominus beatum fore. Atqui hominẽ absq; dei scientia, cũcta quæ uulgus bona prędicat possidentem, diuitias, regna, sanitatẽ, robur & formam, nihilo magis beatum putat. Quibus omnibus consequentem atque consonum finem induxit, hoc est dei similem fieri, quoad humanũ genus assequi potest. Varijs autẽ modis id astruere tentat. Interdum quippe similitudinem dei dicit, prudẽtem, iustum, sanctumq; esse, quemadmodum in Theęteto declarat. Vnde adnitendum monet ocius hinc ad diuina confugere. Fuga uero similitudo dei: similitudine dei prudentem, iustum sanctumq; fieri. Nõnunquam etiam per solam iustitiam, quemadmodum in ultimo de Repub. libro, dei similes fieri nos posse demonstrat: Neq; enim à deo, inquit, unquam despicitur, quisquis conatur ut iustus euadat, & ipsius uirtutis officio sese quãtum licet dei similẽ reddat. In Phædone uero dei similitudinẽ per temperantiam iustitiamq; acquiri sic asserit. Nónne beati sanctiq; sunt, & in optimũ

locum migrant, qui popularē ciuilemq; uirtutem, quam temperātiam & iustitiā uocant, exercuerunt. Interdum igitur uitæ finem esse dicit, dei similem fieri: aliâs aūt sequi deum, ceu cū inquit: Deus profectò ut antiquus sermo testatur, principium, medium, finemq; rerum omnium continens, rectitudine perficit singula, secundum naturam undiq; circūcurrens. Hunc semper iudiciū sequitur, iudex eorum, qui à diuina lege discesserint. Cui qui beatus futurus est, se spōte subijciēs, mitis & modestus obtemperat. Nonnunquam utraq;, ut cum inquit: Animam uero deum sequentem atque illi consimilē, & cætera quæ sequuntur. Etenim utilitatis principium bonum ipsum existit, hoc autem ex deo dictum est. Cōsonus ergo principio finis erit, dei similem effici, dei scilicet cœlestis uel proculdubio supercœlestis, qui uirtutem quidem nō habet, est tamen uirtute præstantior. Quamobrem recte quispiam dixerit, κακοδαιμονίαν, id est miseriā, dæmonis deprauationē esse: εὐδαιμονίαν uero, id est beatitudinem, bonum dæmonis habitum. Tandem uero

ad

ad ipſam dei ſimilitudinem accedemus, ſi conuenienti natura utamur, moribusq́ꝫ, & uictu ac ſenſu ſecundum legem, ratione q́ꝫ præſertim atque doctrina, ut ab humanis negocijs longe admodum alieni, diuinisq́ꝫ cõtemplationibus dediti ſemper uiuamus. Præpurgationes autẽ, & quaſi purificationes quędam interioris dęmonis, ſi maioribus expiationibus opus fuerit, ipſæ mathematicæ diſciplinæ erunt, per muſicam, arithmeticam, aſtronomiã atq́ꝫ geometriã. Corporis quoq́ꝫ cura per gymnaſticã habenda eſt, qua promptius ad opera tum pacis tum belli reddatur.

Definitio uirtutis atq; diſtinctio. *Caput* XXXI

CVm uero uirtus diuinus quidã theſaurus ſit, ipſa quidẽ eſt affectio quędam animæ perfecta & optima, ornatũ, cõcordem & ſtabilem efficiens hominẽ, tum ad agendum, tum etiam ad loquendum, & ad ſeipſum pariter et ad alios. Ex uirtutibus autem quædam circa partem rationalem ſunt, quædã circa rationis expertem. Nam cum alia ſit natura rationalis partis, alia iraſcendi potentiæ, alia etiã concupiſcendi: diuerſæ quoque harum

perfectiones esse debebũt. Vnde ad primam prudentia, ad alteram fortitudo, ad postremã temperantia pertinebit. Et prudentia quidem bonorũ & malorum indifferentiumue scientia est. Temperantia ordo circa uoluptates atque libidines, eas obedientes rationi efficiens. Cum autem ordinem & obedientiam tribuimus temperantiæ, id sane intelligi uolumus, quod uis quædam est, qua cupidines pepissequæ naturalis domini fiunt. Fortitudo est legitimę institutionis, seu ardue, siue facilis, seruatio: id est conseruatrix & executrix facultas legitimi rationis ꝓpositi. Iustitia est consensio quædã omniũ animæ partium: quippe uis quędam est, per quam tres animæ uires sibi inuicem consonant, & unaquæque secundum dignitatem proprio munere fungitur, ut iustitia cõmunis quædam & integra harum trium uirtutum, prudentiæ, fortitudinis, temperantiæ perfectio sit, dum ratio ducit & imperat: reliquæ uero partes quæque pro naturæ suæ officio superiori subiectæ obedientesq; permanent. Quamobrem uirtutes coniugatione quadam se

inuicem consequi putandum est. Fortitudo em̃ cum sit institutionis legitimæ cõseruatio, rationis rectæ conseruatrix erit. Recta autem ratio à prudentia proficiscitur. Quinetiam prudentia cum fortitudine constat, bonorum nempe scientia est. Nemo autem bonum discernere potest, dum timiditate perturbationibusq; illam sequentibus obcęcatur. Atq; eodem modo neq; cum intemperantia prudens uir ullum habet commercium: ac generatim quisquis perturbatione cõcitus quicquã pręter rationem efficit, propter inscitiam semper aberrat. Prudentia uero rem propriam & rem familiarem, & rempublicã administrat: Et ut Rempub. gubernat, ciuilis scientia nuncupatur: cuius sunt officia duo: Leges condere, & conditas exequi. Prima *νομοθετικὴ*, id est legum positiua: secunda *δικαστικὴ*, id est iudiciaria nominatur. Considerat denique ciuilis peritia ea quæ ad pacem, & quæ ad bellum pertinent, & in eo cũ alia plurima, tum hoc præcipue, bellum'ne ineundum sit, an potius renuendum.

De amicitia. Cap. XXXII

AMicitia ꝓprie nihil aliud est, quàm beneuolentia mutua. Hęc uero tũc existit, quãdo uterq; bonum alteri æque ac sibi esse desiderat: quæ quidẽ ęqualitas haud aliter quàm per similitudinẽ morũ seruatur. Simile enim simili ac moderato amicum est: intẽperata uero neq; inuicẽ neq; moderatis cõgruere possũt. Dicunt & aliæ quædam, nec tamen sunt amicitię à uirtute quodammodo coloratæ, cuiusmodi est naturalis parentum ad filios, cognatorumq; ad inuicem beneuolentia, necnon ea quæ ciuilis ac rhetorica nuncupatur. Hæ siquidem non semper beneuolentiæ uicissitudinem habent. Species præterea quædã amicitiæ, amatorius affectus est. Amor honestus est animi generosi: turpis, abiecti: medius deniq; medij. Enimuero quemadmodum tres dispositiones sunt rationalis animi, bona uidelicet, malaque, & media, ita tres amatorij sunt affectus inuicem specie differentes. Quod autem tres sint amores, fines illorum diuersi declarant. Turpis quidem sola corporis uoluptatem sequitur, ideoq; brutorum

brutorũ paſſio eſt. Generoſus uero nudum reſpicit animum ad uirtutis officia promptum. Medius utranq; diligit, tum corporis, tum animi pulchritudinẽ. Atque ille etiam ſi ſumatur, neque probus eſt nec improbus: Quapropter amorem ad corpus ex parte aliqua declinantẽ dæmonem potius, quàm deũ appellare decet, nunquã in terrena corpora merſum: diuina ad homines, humana rurſus ad deos traijcientem. Cum uero amatorius motus, in tres ideas ſit, quas diximus, diſtributus: boni quidem uiri amor paſſionis expers, artificioſus quodãmodo eſt, unde & in rationali animæ parte ſedet: eiusq; cogitatiões huiuſmodi ſunt: diſcernere, qui ob animi dotes ſit beneuolentia dignus, atque eum ſibi conciliare: Deinde eius quem amat, cogitationes appetitionesq;, ſi generoſæ ſint, & ad bonũ feruore quodam animi perferantur, laudat & approbat: ſin cõtrà ſe habeant, nec aſſentabitur illi, neq; ſuauibus uerbis obſequijsq; deliniet, ſed abſterrebit potius atque docebit, nequaquã illi donec talis ſit, eſſe uiuendum. Promittet autem ſemper

ac porriget ea, quibus exercitatus is quē amat, ad optimam frugem euadat. Finis tandem is etiã, ut ex amore amicitia fiat.

De speciebus Reipublicæ. CAP. XXXIII

REerum publicarũ quasdã præsuppo nẽdas esse dicit, quas in libris de Re publica tradidit. In ijs enim priorẽ quidẽ concordem, secundam uero dissidentem descrip sit, inquirens quænam istarũ prę= stantiores essent, & quo pacto constitue rentur. Est & apud eum instar diuisionis animæ, respublica quoq; in tria membra diuisa, in custodes, adiutores, artifices. Primis autem consultationem principa= tumq; tradit: Secũdis propugnationem, si quando opus fuerit: quos iracundię cõ parat, quasi opem rationi ferentes: Po= stremis uero artes ac cætera ministeria. Principes existimat philosophos, & con= templationi ipsius boni deditos esse debe re. Hoc em̃ modo duntaxat ipsos omnia recte gubernaturos, quippe nunquam humanum genus à malis cessaturum, ni si aut philosophi regnent, aut dominan= tes diuina quadam sorte philosophent.

Optime

Optime enim & cum iustitia tunc administrari rempub. cum unaquæque ciuitatis portio suo munere fungitur: Principes populi consultant atque decernunt: militares his obsequuntur atque tutantur: reliqui uero superioribus libenter obediunt. Quinetiam reipub. species induxit, primam optimatum gubernationẽ, quando uiri optimi præsunt. Secundam ambitiosam, in qua fastu inflati homines dominantur. Tertiã popularem. Quartam paucorum potentiam. Postremã tyrannicam, cunctarum deterrimam. Describit quoque alias ex suppositione respublicas, cuiusmodi est quæ libris de legibus instituitur, & quæ ex emendatione in epistolis extat, qua utitur aduersus eas ciuitates, quæ ægrotantes in libro de legibus relatæ sunt: quæ iam distinctam regionem nactę sunt, & homines ex omni ætate electos, ita ut secundum diuersitates naturarũ & regionũ, disciplina propria importatione & exportatione, & armatura indigere monstrentur. Qui ẽm mari finitimi sunt, nauigationi studebunt, & naualia prælia tractabunt.

Qui aũt continentem habitant, ad pede-strem pugnã aptiores erunt: & armaturã leuiorem qui montes colunt: grauiorem qui littora. Nõnulli uero ex ijs equestrẽ pugnam exercebunt. In hac utiq; ciuita-te mulieres cõmunes nequaq; instituit. Est igitur ciuilis facultas uirtus cõtempla tiua simul atq; actiua, quæ eligit atq; pro-ponit bonam ciuitatem beatamq; effice-re, & secum maxime cõsentientẽ: eiusq; proprium etiam imperare, unde & mili-tares artes omnes subiectas habet.

De sophista. Cap. XXXIIII

HActenus cuiusmodi sit philosoph9 dictum fuit. Sophista uero à philoso pho tam modo quàm materia discrepat. Modo quidem, quod sequitur mercedes iuuenũ, bonusq; & clarus uideri quàm esse mauult: Materia autẽ, quod philoso-phus circa illa quę semper eadem sunt, et eodem modo se habent, uersat͂. Sophista circa id quod minime est, cõtendit atq; la borat, in prouinciã profectò quę ob tene bras difficile cerni potest, refugiens. Ipsi nanq; quod est, id quod nõ est, haudqua quam ut contrarium opponit͂. Hoc enim

nec

nec exiſtit, nec ſubſtantiæ ullius eſt particeps, nec etiã intelligi poteſt. Quod quidem ſi quis proferre uel cogitare cogat̃, oberrabit atq; tergiuerſabit̃, ex eo quod ſecum ipſe pugnet atque diſſideat. Ipſum uero quod non eſt, quatenus pronunciatum audit̃, haud ſanè nuda eſt ipſius negatio, ſed cum ſuſpicione quadam, et ſub inſinuatione alterius, quod quidem modo aliquo ipſum q̊d eſt comitatur. Quod niſi ipſa quoque eo quod non eſt participaſſent, nequaquã ab alijs diſtinguerentur. Nunc autem quot ſunt, quę ſunt, totidem modis quod nõ eſt, profert̃. Quod enim non eſt, unum aliquid eorum quæ ſunt, profectò non eſt.

Epilogus.

HAec ad introductionem quandam in Platonicam diſciplinã dicta ſufficiant: Quorum quædam ordine ſuo tractata ſunt, nõnulla ſine ordine certo ſparſim inducta. Veruntamẽ ſic tradita ſunt, ut horum ueſtigijs, reliqua etiam Platonis ſenſa uenari liceat.

ALCINOI FINIS.

tus, agitatio aëris circa terram. Aër, elementum cuius omnes loci mutationes secundum naturam sunt. Cœlum, corpus omnia complectens corpora, pręter ipsum supremũ aërem. Anima, quod seipsum mouet: uitalis motus: animantibus causa. Potentia, quod est per seipsum efficax. Visus, habitus quo corpora discernuntur. Os, medulla calore consolidata. Elementũ, ex quo componuntur, & in quod composita dissoluuntur. Virtus, dispositio uel habitus optimus mortalis animantis per se laudabilis: habitus secundum quem, quod habet bonum uocatur. Communio, legum iusta institutio, qua quod pręditum est probum dicitur: habitus concordiam præstans. Prudentia, uis quæ per seipsam ad beatitudinem humanam ducit: scientia bonorum & malorum, dispositionem felicem præstans, qua quid agendũ sit, & quid non dijudicamus. Iustitia, consensio animæ ad seipsam, eiusq; partium ordo ad inuicem mutuus: habitus unicuique pro dignitate distribuens: habitus quo qui præditus est, semper quæ

iusta uidentur, eligit: habitus uitæ legibus obedientis: æqualitas cõmunicatiua: habitus qui legibus rectis semper obtemperat. Temperantia, moderatio animę circa naturales concupiscentias atq; uoluptates: compositio ordoq; animæ ad naturales uoluptates atque dolores: consonantia animæ ad imperandũ & obediendum: uoluntaria eorum quæ secundum naturam sunt, actio: rationalis animę conuersatio quo ad honesta & turpia: habitus quo decentia eligimus & seruamus.

Fortitudo, habitus animæ intrepidus: militaris audacia: peritia illorũ quę ad bellum spectant: constantia animi aduersus illa quæ terrere solent: audacia prudentiæ pedissequa: intrepiditas in mortis expectatione: affectio seruans in periculis rationale propositum: robur contra periculum obsistens: uigor tolerans omnia uirtutis gratia: perseueratio animi in ijs, quæ rectæ rationi audenda uel metuenda uidentur: obseruatio eorum quæ ratio dictat in rebus pauendis: Rei militatis peritia: habitus in lege immobiliter perseuerans. Cõstantia, potestas perferendę

molestiæ

molestiæ sequentis ex ijs, quæ recta ratio iussit: potestas quæ nunquã deijcitur è rationis proposito. Sufficientia, perfecta bonorũ possessio: habitus quo unusquisque suijpsius dominus fit. Aequitas, iustorum cõducentiumq́ remissio: moderatio in cõmercijs: ordo rationalis animę, quo ad honesta & turpia. Tolerantia, perpessio molestiæ honesti gratia: perpessio laborũ honesti gratia. Audacia, securitas, qua quis malum neq; futurum expectat, neq; pręsens horrescit. Indolentia, habitus quo in dolores nunquam incidimus. Perseuerantia, affectio quæ perficit quodcũq; elegerit, id est tolerantia uoluntaria: aduersus labores incõcussus habitus. Pudor, audaciæ remissio: eius quod optimum apparet spontanea & libens acceptio: formido uituperationis ueræ. Libertas, uitæ dominium: dominatio in om̃ibus absoluta: licentia propria uitę: affectio in possessione & usu rerum minime parca. Liberalitas, habitus qui in quærendis erogandisq́; pecunijs decorũ seruat: decens acquisitio accumulatioq́ pecunię. Mansuetudo, cõ

ſtitutio animæ aduerſus iræ impetum im mobilis: moderata temperies animæ. Modeſtia, uoluntaria ad id quod optimũ iudicatur cõceſſio: in geſtu corporis compoſitio. Beatitudo, bonũ ex bonis omnibus accumulatũ: poteſtas ad bene uiuendum ſeipſa ſufficiens: perfectio ſecũdum uirtutem: ſufficiens uitæ commoditas. Magnificentia, æſtimatio ſecundum rationem rectã & honorandã. Induſtria, ingenium animæ, quo quiſquis munitus eſt, in ſingulis quod decet facile conijcit: mentis acumen. Frugalitas, rationalis uitæ ſimplicitas, morumq; bonorũ ſtudium. Bonitas, affectio qua eligimus optima. Magnanimitas, moderatus cõtingẽtium uſus: urbana cum hominibus conuerſatio: magnificentia animi cum ratione. φιλανθρωπία, id eſt humanitas, affectio amicitię, hominum conciliatrix: habitus hominibus beneficus: gratiarũ redditio: gratitudo benefica. Pietas, iuſtitia erga deum: affectio colens deum: uoluntaria ueneratio dei: recta honoris diuini ſcientia. Bonum, quod ſuiipſius gratia expetendum, Intrepiditas, habitus per

quem

quem timoribus nullis mouemur. Sanitas animæ, habitus affectibus non succumbens. Pax, quies qua ab inimicitijs belli cessamus. Humilitas, facilitas animæ omnis expers iracundiæ. Astutia, affectio qua finem propriũ cõiectamus.

Amicitia, cõsensio in rebus honestis & iustis: eiusdem uitæ electio: consensus in deliberando atque agendo: concordia in cõmunione uitæ cum beneuolentia: cõmunio in dandis accipiẽdisq́ beneficijs.

Generositas, uirtus ingenui moris: facilitas animi ad dicenda pariter atq; agenda. Electio, approbatio recta. Beneuolentia, electio hominis ad hominẽ grata atq; accepta. Propinquitas, cõmunio in eodẽ genere. Cõsensio, cõmunicatio rerum omniũ, cogitationũ, suspicionũq́ concordia. Charitas, integra animi declaratio: ciuilis sciẽtia honestorũq́ atq; utilium: scientia iustitiã inducẽs in rempub.

Societas, amicitia ex diuturna æqualiũ cõsueudine cõflata. Sagacitas, innata ratiocinãdi uirt9 .Fides, recta pręsumptio q̃d sic se res habeat, ut sibi uidet: morũ stabilitas. Veracitas, habit9 in affirmãdo atq;

negando rectus: scientia ueri. Voluntas, appetitus secundũ rationem rectam: affectus rationalis: affectus cum ratione secundum naturam tendens. Consiliũ, admonitio alterius de agendarũ rerum ratione. Opportunitas, imminẽtia temporis, in quo uel agere uel pati quicquã oporteat. Cautio, declinatio mali: diligentia custodiendi. Ordo, concentus operationũ ad inuicem: cõmunionis proportio: uicissitudinis in omnibus causa: cõtemperatio ad percipiendum idonea.

Attentio, intensio animi ad discendũ.

Ingenium, discendi uelocitas: genitura bona naturæ: uirtus insita in natura. Docilitas, ingenium animæ ad uelociter percipiendum. Iudicium, rata pronunciatio de eo, quod in disceptationem uenit. Lex, norma ad quam quæritur, an quis iniuriam intulerit, necne. Legitima ciuilitas, bonis legibus obedientia. Gaudium, lætitia in operibus temperantię. Honor, bonorũ largitio propter uirtutis officium: æstimatio ac dignitas uirtute acquisita: figura uenerations, conseruatio dignitatis. Promptitudo, patens expe

dитio

ditio propositi ad res agendas. Gratia, uoluntaria beneficẽtia: redditio boni obsequij in tempore opportuno. Concordia, consensus imperantium & subditorum in imperandi obediendíue ratione.

Respublica, cœtus multorumꝗ hominũ ad felicitatẽ per se sufficiens: legitima multitudinis conspiratio. Prouidentia, præparatio ad futura. Consultatio, consideratio futurorũ quonam pacto cõferant.

Victoria, uis in certamine superans. Facundia, perspicacia & facultas obtinendi quod propositum est. Donum, mutua gratiarum relatio. Occasio, flos ipse temporis rebus agendis conferens: tempus bonam quandam ferens opem.

Memoria, dispositio animæ, inhærentẽ illi ueritatem custodiens. Intelligentia, cogitationis intentio. Intellectio, scientiæ principiũ. Sanctimonia, cautio declinans à peccatis, quę aduersus deũ committuntur: diligens obseruatio diuini cultus secundũ naturam. Diuinatio, scientia rerum absque demonstratione præsaga. Vaticiniũ, scientia qua dignoscitur quid adsit, quid ue futurum sit mortali ui

uenti. Sapientia, ſcientia quę nihil penitus præſupponit: ſcientia eorũ quæ ſemper ſunt: ſcientia quæ rerum omniũ cauſam contemplatur. Philoſophia, appetitus ſapientiæ: contemplatio ueritatis, ut ueritas eſt: cura animæ ſecundũ rectam rationem. Scientia, cõprehenſio animę immutabilis ratione: uis comprehenſiua alicuius uel quorundam ratione immutabilis: ratio uera in cogitatione immutabilis. Opinio, perceptio cum fide per ratiocinationem: rationis diſcurſus: cogitatio incidens in uerum & falſum per ratiocinationẽ. Senſus, animæ progreſſus: mentis motus: nunciatio animæ per corpus in formas hominum, à qua fit irrationalis animę uis, per corpus naſcens. Habitus, affectio animæ, ſecundum quam quales dicimur. Vox, prolatio ex ore ſecundum cogitationẽ. Oratio, uox quæ ſcribi poteſt pronunciatiua cuiuſque rei: compoſitio ex uerbo ac nomine: ſine harmonia cantus. Nomen, dictio ſimplex ſignificatiua eius, quod ſecundum eſſentiam prędicatur, & omnis quod ſecundũ ſeipſum minime dicit. Dictio, uox ho-
minis

minis quę ſcribi poteſt: & ſignum quodam commune abſq; cantus harmonia ſignificans. Syllaba, articulus humanæ uocis, qui ſcribi poteſt. Definitio, oratio ex genere differentiaq́; compoſita.

Coniectura, rei latentis indiciū. Demōſtratio, ratiocinatio uera: oratio oſtendens aliquid per præcognita. Elementum uocis, uox ſimplex, cauſaq́; quod cęterę uoces, uoces ſint. Vtile, cauſa quod unumquodq; bene afficiat: cauſa cuiuſdam boni. Conferens, quod in bonum fert. Pulchrum, quod bonum. Bonū quod in om̄ibus quę ſunt, ſalutis eſt cauſa: cauſa omnis, quod ad ipſum tendit id, à quo ueniunt quæcunq; ſunt eligenda.

Temperamentum, ornamentum animi. Ius, legis inſtitutum, à quo iuſtitia prouenit. Voluntarium, quod ſeipſum ducit: quod per ſeipſum eligendū: quod cogitationem perficit. Liberum, quod ſibiipſi dominatur. Moderatum, medium inter exceſſum atque defectum, ſecundum artem ſufficiens. Menſura, medium exceſſus atque defectus.

Palma, uirtutis pręmium, suiipsius gratia exoptãdum. Immortalitas, essentia uiuẽs, & sempiterna perseueratio. Sanctum, dei cultus: quod deo gratum. Celebritas, tempus secũdum leges sacrum.

Homo, animal sine pennis, bipes, latis unguibus, quod solum ex animantibus scientiæ rerum per rationes fit particeps.

Sacrificium, hostiæ donum deo exhibitum. Votum, precatio hominũ ad deũ, qua uel bona, uel quæ bona uidẽtur efflagitant. Rex, imperans secundum leges, nulli subiectus, irreprehensibilis, ciuilis ordinis institutor. Principatus, prouidentia uniuersi. Licentia, legis concessio. Legislator, autor legum, quibus gubernari ciuitas debet. Lex, ciuilis institutio multitudinis, absq; certi temporis termino. Suppositio, principium indemonstrabile: sermonis summula. Decretum, institutũ ciuile ad certũ tempus respiciens. Ciuilis homo, peritus eorũ quæ ad administrationem reipublicę pertinent. Ciuitas, habitatio multorũ hominum communibus utẽtium legibus: cœtus hominum iisdem legibus subiectorum

ctorum

ctorum. Ciuitatis uirtus, recta reipublicæ constitutio. Militaris uirtus, experientia in bello. Salus, munitio ab omni damno secura. Tyrannus, imperans ciuitati secundum sententiam propriã. Sophista, iuuenum nobiliũ atq; diuitum mercenarius uenator. Opulẽtia, possessio rerũ sic moderata, ut ad felicitatem cõferat: abundantiam rerum ad beatitudinem conferentium. Depositum, tributio cum fide. Purgatio, deteriorum à melioribus segregatio. Vincere, aduersariũ superare. Homo bonus, qui huiusmodi est, ut homini bona reddat. Temperans, qui mediocres concupiscentias habet. Continens, qui partes animæ rationi repugnantes cohibet. Probus, qui perfecte bonus: qui propriã sui uirtutem habet. Conscientia, cogitatio tristis absq; ratiocinatione. Indocilitas, tarditas ad discẽdum. Dominatio, principatus iustus, nulli subditus. Aphilosophia, habitus quo quis ratiões odit. Metus, cõcussio animæ in expectatione mali. Animositas, impetus uiolentus irrationalis animæ absque ratione & ordine

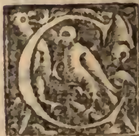
mẽtis. Pauor, trepiditas in expectatione mali. Adulatio, conuersatio ad uoluptatem absque ratione boni: habitus ad oblectationẽ consuetudinis tendens, mediocritatẽq; transgrediens. Ira, prouocatio irascibilis animæ partis ad ulciscendum. Contumelia, iniuria quę per contemptum infertur. Incontinentia, affectio trahens ad ea, quæ iucunda uident̃, præter rectæ rationis iudiciũ. Pigritia, fuga laborum, qui ex gubernando proueniũt. Timiditas, prima causa subcurrentis impetus. Calũnia, dissensio amicorũ uerbis facta. Opportunitas, tempus in quo unumquodq; aptum est uel pati, uel agere. Iniquitas, habitus qui leges despicit. Indigentia, bonorum diminutio. Verecũdia, formido in expectatione infamiæ. Ostentatio, affectio quę sibi uendicat ea bona, quæ minime adsunt. Peccatum, actio præter rectam rationem. Inuidia, tristitia ex amicorũ bonis, seu præsentibus siue præteritis. Impudentia, habitus animæ infamiam lucri causa subiens. Ferocitas, excessus audaciæ haud metuens quæ metuenda sunt.

Ambitio,

Ambitio, habitus animæ, omnes honoris gratia ſumptus admittens, præter rationis normã. Degeneratio, prauitas in natura: declinatio ab eo quod ſecundum naturam: morbus eius quod ſecundum naturam. Spes, expectatio boni. Furor, corruptio æſtimationis ueræ. Loquacitas, reſoluta loquendi ſine ratione intemperantia. Contrarietas, diſtantia maxima illorum, quæ ſub eodem genere per quaſdam differentias cõtinentur.
Inuoluntarium, quod pręter ſententiã factum. Diſciplina, facultas animam curans. Eruditio, diſciplinæ traditio. Legum inſtitutio, ſcientia ciuitatem tumultu uacuã reddens. Monitio, ſermo ex ſententia caſtigans: ſermo ab erroribus abſterrens. Auxilium, expulſio mali uel adulti, uel etiam imminentis. Caſtigatio, curatio animæ ob cõmiſſa ſcelera.
Poteſtas, excellentia in agendis ſeu dicendis: habitus quo potentes efficimur.
Robur, uis unumquodque in natura ſua ſeruans, eo quod detrimẽta deuitat.

DEFINITIONVM
FINIS.

tini ad clarißimum uirum PETRVM Medicem, in traductionem libri Xenocratis Platonici, præfatio.

OSMVS Italiæ decus Petre Medices, cum rebus gestis, tum etiam te tanto filio felix, non modò rerum humanarum prudentia, uerumetiam sapientia diuinarum miram sibi gloriam cōparauit. Qui cum nullum uitæ tempus, uel in summis negocijs absq; consortio Musarum transegerit, in senectute præcipue philosophiæ studijs sacrisq; literis totum se tradidit. Vtq; in primis philosophiæ sacris initiaretur, nonnullos Aristotelis libros conuerti ab Ioanne Argyropylo uiro doctißimo uoluit, eosq; diligentißime legit. Deinde ne intima sapiētiæ ipsius arcana sibi deessent, diui Platonis libros decem, & unum Mercurij è græca lingua in latinam à nobis transferri iussit, quibus omnia uitæ præcepta, omnia naturæ principia, omnia diuinarum rerum mysteria sancta panduntur. Hæc omnia Cosmus & accurate legit, & absolute comprehendit. Cumq; Platonis librum de uno rerum omniū principio, & de summo bono iam peregisset, duodecima deinde die, quasi ad id principiū bonumq; fruendum rediturus, ex hac uitæ umbra, ad supernam lucem reuocatus accessit. Cuius decessu grauiter & patria & academia gemeret, nisi Petrus parenti quā similimus

similimus superesset: in cuius prudentia atq; pietate, patria spem suam firmet, & academia conquiescat. Die autem uigesima antequam corporis uinculis purus eius spiritus solueretur, sole iam occidente, cœpit huius uitæ miseriã deplorare: atq; ita in errores mortalium inuehi, ut lucrum quoddam diceret esse mortem, ubi permulta & acute & copiose de huius uitæ contemptu disseruit, utpote qui iam ad supernam beatitudinem adspiraret. Cum ille finem dicendi fecisset, hæc eadem, Cosme inquam, Xenocrates uir sanctus atq; dilectus Platonis nostri discipulus in lib. de morte tractauit. Tum ille: Referas, inquit, latine Marsili, quæ græce Xenocrates disputat. Retuli. Probauit, transferri iußit. Transtuli, tuo nomini dedicaui: ut cum breue quidem hoc, sed preciosißimũ opusculum legeris, quantum in hac uita sperandum sit cogites: quantum sua cuiq; mors, uel parentum, uel filiorum lugenda. Hæc igitur lege feliciter, academiæ columen, ac diu uiue, ne Cosmo carere nos aliquando sentiamus.

XENOCRATIS PHILOSOPHI PLATONICI LIBER DE MORTE, MARSILIO FICINO FLORENTINO INTERP.

SOCRATES. CLINIAS. AXIOCHVS.

VM in Cynoſargem proficiſcerer, & Iliſſo iam applicarem, uocem cuiuſdã nomine me uocantis audiui. Conuerſus autem Cliniam uidi Axiochi filium, uerſus fontem Callirrhoëm currentẽ, unaq; cum eo Damonem muſicum, Charmidemq; filiũ Glauconis. Quorum ille quidem muſicæ præceptor, hic autem mutua quadam beneuolentia coniunctus erat. Viſum igitur mihi eſt, ut retrocederem, illisq; obuius fierem, ut ocyus & facilius congrederemur. Lachrymãs uero Clinias, Socrates, inquit, præſens tempus exigit, ut illam quam ſemper prędicas ſapientiam nobis oſtendas. Pater enĩ meus repẽtino quodam

dam & intolerabili morbo pressus est, & morti proximus esse, eamq; moleste ferre uidetur: quamuis olim eos qui mortem expauescerent, quasi laruarũ uultus horrerent, irriserit. Veni obsecro, eumq; ut soles corripe, ut facile ferat necessitatẽ. Congredere ergo nobiscum, unaq; cum aliјs, pium opus exequere. SOC. Honesti ô Clinia uoti quantũ in me est, compos efficieris, pręsertim cum sanctũ opus sit quod iubes. Properemus itaq;: si enim sic se habet, properandum est. CLIN. Cum primũ te ô Socrates uiderit, conualescet. Etenim sæpe contigit, ut quodammodo resipisceret. Ergo secus muros peritonios agros ad eum perreximus. Prope eñ portas, uersus columnã amazonidem habitabat. Inuenimusq; illum iuncturis ualidũ & robustũ corpore, sed animo imbecillum, & cõsolatione admodũ indigentem, respirantem sæpe, trahentemq; suspiria, multis cum lachrymis & percussione palmarum. Quæ cum uidissem, quid hoc ô Axioche inquam? Vbi nam pristina illa tua & iactabunda constantia? Vbi perpetuæ uirtutum

laudes? Vbi mira tui animi magnitudo atq; audacia? Vt enim luctator ignauus in gymnasijs generosus apparens, in certaminibus succubuisti. Cur naturę ipsius ordinem non consideras, cum sis uir tantus, & tot insuper disciplinis imbutus? & si nihil aliud, Atheniēsis tamen. An non tenes uulgatā illam tritamq; sententiam, qua dicitur, peregrinationem quandam uitam hanc esse, & oportere nos recte & æquo animo peregrinantes, haud ægra sane, sed læta mente ad id quod debitum & necessarium est accedere? Mollities autem hęc nō ætati maturæ, sed infanti conueniens. AXIOCHVS. Hæc ô Socrates recte dici uidentur: Verum nescio quomodo imminente discrimine sermones ipsi de tolerantia copiosi, clanculum euanescunt & negliguntur: Suboritur autem repugnans quidā pauor, animum undiq; circuncutiens. Heu hac luce ijsq; bonis priuabor, iacebo obscurus, gustu uisuq; captus putrescā, in uermes ferasq; conuertar. SOC. Coniungis ô Axioche absq; ratiōis examine cum sensus priuatione sensum, ac tibijpsi & loquendo

quendo & angēdo repugnas, nec aduertis quod ſimul de ſenſus priuatione conquereris, et mœres ob putredinē, amiſſionemq́ bonorum, tanquã in aliam uitam trãſiturus, potius quàm in ſenſus omnis priuationem aliquando migraturus: priuationem inquã talem, qualis ortũ præceſſit. Vt enim in Repub. Draconis uel Cliſtenis nihil tibi contigit mali: tu enim nõ eras circa quem eſſet malum: Sic poſt mortem nullum tibi aduerſum: tu nanque non eris, circa quem futurum ſit malum. Omnes igitur huiuſcemodi nugas abs te pelle, idq́ conſidera, quod diſſoluto eo quod compoſitum fuit, & anima in locum proprium abeunte, hoc quod reſtat, terrenum & irrationale corpus, homo nullo modo eſt. Nos em̃ ſumus anima immortale animal, in habitaculo mortali clauſum: Idq́ umbraculum nobis ad malum natura cõſtruxit: cui quæ dulcia ſunt, adulterina, fluxa, & plurimis permixta moleſtijs: quæ uero moleſta, integra, diuturna, ſuauiumq́ expertia. Accedunt tumores bilis atq́ pituitæ, ac ſenſuũ morbi, necnõ corruptiones uiſcerũ. Qui

bus anima necessariò cōdolet, per singulos diffusa meat⁹, ut singula uinciat. Quo fit ut cœlestē cognatūq; ętherem iam desideret, sitiatq; uitam chorumq; supernū. Nam uitæ huius amissio, à malo in bonū est transitus. AXIOCH. Cum malā iudices hanc uitam ô Socrates, quid in ea permanes? præsertim cum ista potissimū mediteris, aliorumq; curator existas, & mente cæteros antecellas? SOCRAT. Axioche, haud satis mihi uerus es testis. Existimas em̄ quemadmodū Atheniensis populus, postquam rerum perscrutator sum, me aliquid scire. Ego autē optarem quidē cōmunia ista cognoscere, ne dum superuacua calleam. Quæ uero diximus, Prodici sapientis declamationes sunt: partim quidem duabus tertijs, partim duabus dragmis, partim quatuor empta: gratis sanè is nullum erudit: ac semper habet in ore Epicharmi illud: Manus manum lauat. Dans aliquid, aliquid accipe. Superioribus autem diebus, tot contra uitam intulit, ut parum abfuerit, quin ego uitam finirem: & ex illo tempore, continue animus meus ô Axioche moritur.

ritur. AXIOCH. Quæ sunt igitur ea quę dixit? SOCR. Referã omnia, quorũ apud me memoria restat. Inquit em̃: Quæ pars uitæ non plena malis? An nõ uix natus infans e uestigio luget, uitamq́; inchoat à mœrore? nec ullus abest dolor: sed uel propter indigentiam, uel frigus, uel calorem, uel percussionem plorat. Nondum potest uerbis quæ patitur, explicare: flet autẽ atq; uociferat, unãq́; hanc habet uocem molestiæ signũ. Cum uero septimum ætatis annum impleuerit, plurimis laboribus oneratur. Surgũt nimirum pędagogi, grammatici, gymnastici, pædotribæ, illiq́; nõ secus dominantur ac tyranni. Cum paulisper adoleuerit, censores arithmetræ, geometræ distributores, & innumeri præter istos domini præsunt. Ephebũ uero metus circumuenit atque mancipat, lycium & academia gymnasij principatus, sceptra, malorumq́; immoderatio prorsus occurrunt, omnisq́; adolescentis angustia sub morũ cẽsoribus, cõsilioq́; Ariopagitarũ electis consistit: cum istorũ dictione solutus fuerit, curæ consultationes que surrepunt,

dum quem uitæ callem ingredi deceat, di
ſceptatur, adeò ut ſequentium compara
tione laborum, præcedentia illa leuia ui=
deantur, & ſolis infantibus metuenda.
Expeditiones belli ac uulnera, frequen=
tiaq; certamina ſurgunt. Demũ ſenectus
ipſa clàm ſerpit, in quã omne naturæ ſor
didum & inſanabile malum confluit. Et
niſi quis ſtatim ut debitum reddat uitam,
natura tanquam quęſtuaria inſtat, atque
pignora exigit, ab hoc uiſum, ab iſto audi
tum, àb illo utrũq;. Quod ſi reſiſtat quis,
diſſoluit, inficit, mutilat atque obtrũcat.
Nõnulli ad extremum uſque ſenium ui=
uunt, ſed męte bis pueri decrepiti, fiunt.
Quapropter deus rebus hominum pro=
uidens, quos amat, breui ad ſe ex hac re=
uocat uita. Itaq; Agamedes atq; Tropho
nius, cum moliti eſſent deo Pythio tem=
plum, quod'ue optimum foret precaren
tur, confeſtim ſomno preſſi, nunquã po
ſtea ſurrexerunt. Idem quoq; Argiuæ Iu
nonis ſacerdotibus contigit, cum mater
illorum ab Iunone pietatis filiorum mu=
nus aliquod poſtularet: nam tardante iu
go, ſubeuntes ipſi matrem in templum
transporta

transportauere: Cũq; deo uouissent, noctu e uita migrarunt. Prolixũ esset poëtarum referre sententias, qui diuinis poëmatibus calamitates humanę uitæ deplorant. Vnum referam poëtam clarissimũ ita dicentem: Statuerunt dij, ut mortales miseri, in mœrore perpetuo uiuerent. Nec est in terra quicquam homine miserabilius. Itaq; aiunt Amphiaraum ab Ioue atq; Apolline, summo quodam affectu fuisse dilectum, neque tamē senium attigisse. Quid autem tibi de illo uidetur, qui nascentē iubet miseriam suæ uitæ lugere? Verum iam desinam, ne præter id quod propositum est, peruagari longius uidear. Quis est autem qui nō de studio atque arte quam elegit, summopere conquæratur? Mercenarios, mechanicosq; artifices discurramus, ex nocte in noctē laborantes, & uix ea quæ ad uictum necessaria sunt acquirentes: Queruli porrò uiuunt, nocturnasq; uigilias fletu ac lachrymis complent. Quid dicam de nautis? quot periculis subijciuntur? Recte siquidem Bias, nautam nec in defunctorum nec in uiuentium numero compu-

tat. Homo nanque terrenus, tanquam utriusq; ac dubiæ uitę particeps, sese mergit in aquā, totus fortunæ subiectus. At suauis est agricultura. Esto. Sed nōne, ut aiunt, tanquā hulcus occasionem tristitię semper inuenit? Nunc sanè ariditatē accusat & gemit, nunc imbres, nunc ęstum exustionemq;, nunc uermiculos, nūc calorem, nunc frigus intempestiuū. Honorandum uero Reipublicæ studium. Vt multa pertranseā, quot malis ęrumnisq; torquetur? Lętitiam quidem habet, pituitæ uel bilis æstuantis instar mobilem, tumidam, fallacem & turbulentam: iacturam uero tristem, & mortibus mille deteriorem. Quis autē potest esse felix, dum ad turbæ nutum uiuit, irridetur atq; exploditur, quasi ludus quidam, & fabula uulgi, concussus, exibilatus, mulctatus, miserabilis atq; perditus? Vbi nam ô ciuilis Axioche, Miltiades obijt? ubi Themistocles, ubi Ephialtes, ubi duces reliqui? His equidem rebus inhiaui nunquā. Neque enim honorandum mihi uidetur, dementi in populo magistratib. fungi. Qui autem circa Theramenem & Calixenū

postridie præsides, insidiatores subigen= tes indiscreta homines morte damnarũt: quibus tu unà cũ Eriptolemo tribus mili bus concionantibus repugnasti. AXIOCHVS. Vera narras ô Socrates, Atqui ex eo tempore in hunc usque diem uita= ui tribunal, neq; difficilius ac durius quic quam Reipublicæ gubernatione uisum est. Perspicuum hoc est ijs, qui ipsi ciuilia tractant. Tu uero de his ita loqueris, tan= quam eminus è specula quadam hæc in= tuitus. Nos profectò perspicacius ista cal lemus, qui in opere isto uersamur. Popu lus nempe ô amice Socrates, ingratus, irri tator, infensus, crudelis, inuidus, rudis, ex confluente turba atq; nugis coaceruatus. Et quisquis huic familiariter se accõ= modat, longe est illo miserior. SOCRATES. Postquam ô Axioche disciplinã præ cæteris liberalem, maxime omnium iudicas deuitandam, quid de reliquis exi stimandum? Nonne summopere fugi= endas? Audiui præterea Prodicũ quan= doque dicentem, mortem nec ad uiuos, nec ad mortuos pertinere. AXIO= CHVS. Qua ratione ô Socrates?

SOCR. Quoniam circa uiuentes mors nõ est, defuncti uero nõ sunt. Quamobrem neq; circa te nunc est, nondũ enim es mortuus: Neq; etiam si decesseris circa te erit, tu nanq; non eris. Inanis igitur dolor esset, si Axiochus id lugeret, q̊d nec est circa Axiochũ, neq; erit in posterum. Nam perinde faceres, ac si Scyllã Centaurumq; horreres: quandoquidẽ hæc monstra neq; circa te sunt, neq; erunt aliquando. Quod enim metuendũ atq; horribile, ijs qui sunt accidit: at ijs qui non sunt, nihil expauescendũ. AXIOCH. Tu quidẽ ista ex leui illa, quæ iam passim uulgata est loquacitate colligis: Inde em̃ est hæc inanium uerborũ copia, gratia adolescentulorum composita. Ego aũt quod huius uitæ bonis priuor, lugeo: etiã si ualidiores superioribus ratiões adduxeris. Mens quippe fluctuans, ornatũ uerborum non intelligit, neq; colores orationis attingit. Pompam splendoremq; sermonis etsi audit, negligit, & à ueritate procul abest: Sophismatũ quoq; captiũculas minime sustinet. Sola hæc attẽdit, quę pulsare omnino, & penetrare animũ possunt.

SOCR.

SOCR. Absq; ratione Axioche malorum sensum cũ bonorũ priuatione coniungis, latetq; te mortuũ esse. Eum plane, qui bonis orbatus est, contraria passio malorum affligit. Qui uero non est, nec ipsam quidem orbitatẽ aduertit. Quo pacto igitur, ubi affligentiũ abest notitia, ibi potest esse afflictio? Principio enim nisi sensum quendam per inscitiam poneres, mortem nõ expauesceres. Nunc autem peruertis teipsum, metuens ne amittas animam: amissioni uero animã addicis. Formidas ne sensu priueris, putasq; non existentẽ sensum, sensu comprehẽdi, ex eo quod multi atq; præclari sunt de animi immortalitate sermones. Neq; enim natura mortalis in tantã excellentiã surrexisset, ut uiolentiã immaniũ brutorum contemneret, mare transiret, cõderet urbes, reipublicę pręscriberet ordinẽ, in cœlum suspiceret, astrorũq; circuitus metiretur, solisq; & lunæ progressus animaduerteret, ortus atque occasus, defectus insuper, celeresq; restitutiones meridianas, duplicesq; cõuersiones, pleiadas, & hyemem pariter & ęstatem, uentorũ fla

mina, & impetus imbrium, iactum Præ-
steris, fulgurisq; coruscũ, & mundi de-
nique passiones in æternitate mirifice si-
steret, nisi diuinus spiritus aliquis inesset
in animo, per quem tantarũ rerum esset
intelligentiam consecutus. Quamob-
rem nõ in mortem, ô mi Axioche, sed in
ipsam immortalitatem migras. Neq; bo-
nis priuaberis, sed integra bonorũ pos-
sessione fruêris. Nec uoluptates mortali
corpori mixtas percipies amplius, sed o-
mni prorsus tristitia uacuas. Illuc inquam
proficisceris ab hoc carcere liber, ubi quie
ta omnia, & à tristitia senectuteq; semo-
ta: ubi exultatio sancta, uitaq; malorum
nescia, & tranquilla pace nutrita, natu-
ram rerum speculans, & arcana philo-
sophiæ contemplans, haud sanè ad tur-
bæ theatriue gratiam, sed ad perspicuæ
ueritatis obiectum.

AXIOCHVS. In contrarium me af-
fectum oratio tua deduxit. Neque enim
mortem formido iam, sed opto. Vt au-
tem rhetorum more, ego quoque exu-
berans

berans aliquid exprimam, iam iam ô Socrates euehor in sublime, diuinumque circuitum thronumque percurro. Ex hac imbecillitate me eximens renatus sum. SOCRAT. Referam tibi prçterea, si placet, quç Gobrias magus mihi tradidit. Inquit enim: Eo tempore quo Xerxes transijt, auum suum Gobriam nomine, missum fuisse in Delum ad custodiendũ insulam, in qua dij extabant duo. Vbi ait, ex quibusdam tabulis æneis, quas Opis & Hecaërgos ex hyperboreis attulerunt, se didicisse, in corporis solutione animam in occultum sub terram migrare locum, in quo Iunonis est regia, haud Iouis angustior aula. Quippe cum terra mundi medium teneat, cœlum uero sphçricum sit, cuius hemisphærium unum dij cœlites sortiti sunt, alterũ inferiores, partim cœlicolarum fratres, partim filij fratrum. Vestibula uero Plutonis prouinciæ claustris æneis que catenis undique uinciuntur. Illum qui ista reserat, fluuius Acheron primo, deinde Cocytus excipit.

Quibus transcursis oportet ad Minoëm & Rhadamanthũ duci, in eam uidelicet regionem, qui ueritatis campus cognominatur: ubi sedent iudices, examinantes uenientis cuiusque uitam. Hic mendacijs tutari se nemo potest. Quibuscunque igit in uita bonus aspirauit dæmon, in locum isti piorũ pertranseunt, ubi uer ęternum omnigenis exuberat fructibus, fontesq; nitentium aquarum scaturiũt, prata insuper amœna, uarijs depicta coloribus. Nec desunt philosophantiũ cœtus, poëtarũq; theatra. Circulares ibi chori, & musicæ cantilenæ, suauesq; concentus, iucunda conuiuia, sanctiq; & uberes conuentus bibentium, inuiolabile gaudium, dulcisq; conuictus. Non frigoris illic aut caloris excessus, sed aëris natura salubris, lenibus Solis radijs tẽperata. Hic purgatorum sunt animorum sedes, ubi diuina mysteria celebrãt. Quid igitur obstat, quin tibi primo honor præmiumq; illic detur, cum originẽ à deo ducas? Eos quoq; qui circa Herculem & Dionysiũ, cũ illuc descendunt, purgatos ire ratio dictat, spemq; felicis itineris ex Cereris cultu su-

tu suscipere: Cōtrà, qui uitam sceleribus inquinarunt, repente per tartarum à Furijs in Herebū chaosq́ꝫ raptantur, ubi patet impiorū prouincia, Danaidūq́ꝫ puellarū labor irritus, aquis cribra implere frustra nitentiū: ubi Tantali sitis, Titij uiscera, Sisyphi saxum perpetuò reuolubile: ubi feræ mordaces inseparabiliter corporibus se complicant: ubi faces inextinguibiles carnes exurunt: ubi homines impij omniformibus supplicijs cruciati, perpetua punitione uexantur. Hæc quidem à Gobria percepi. Tu uero de his iudices ô Axioche. Ego enim ratione coactus, hoc solum planè firmiterq́ꝫ cognosco, animā omnem immotralē existere, & eam quæ pura ex ijs locis abierit, sine tristitia uiuere. Quamobrem siue sursum siue deorsum tendas Axioche, beatū fore te oportet, si modò pie sanctéq́ꝫ uixeris. AXIOCHVS. Erubesco mi Socrates, & ulterius loqui uereor. Tantum à me formido mortis abest, ut iam mori uehemēter exoptem, adeò mihi sermo superior quasi cœleste oraculum persuasit. Nunc igitur hanc uitam sperno, utpote in potiorē lo-

cum feliciter transiturus. Quapropter in præsentia, quæ dicta sunt, mecum ipse tacitus animaduertam. Tu uero post meridiem ô Socrates ad me redibis. SOCR. Faciam ut dicis, sed interim in Cynosargem reuertar deambulationis gratia, unde huc ad te deductus sum.

XENOCRATIS DE MORTE LIBRI FINIS.

BASILEAE, PER MICH. ISINGRINIVM, MENSE AVGVSTO AN. M. D. XXXII.

PALMA BEB.